કેન્દ્રીય ક્ષેત્રની નશાયુક્ત પદાર્થો અને કેફી દ્રવ્યો (ડ્રગ્સ)નો દુરૂપયોગ અટકાવવા માટેની તેમજ સમાજ સરક્ષા સેવાઓ માટે સહાયની યોજના

(૧લી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૫થી અમલમાં)

માર્ગદર્શિકા

सत्यमेव जयते

ભારત સરકાર

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલ્ય

જાન્યુઆરી, ૨૦૧૫

આમુખ

કેફી દ્રવ્યોનો અને નશાયુક્ત પદાર્થોનો દુરૂપયોગ એ દેશના સામાજિક માળખાને અવળી અસર ઉપજાવતી એક ગંભીર સમસ્યા છે. કેફી દ્રવ્યોના સેવનથી વ્યક્તિના આરોગ્ય ઉપર તો ખરાબ અસર થાય છે જ: પરંતુ સાથે સાથે તેમનાં પરિવાર અને સમગ્ર સમાજ પણ વ્યથિત બને છે. કેફી દ્રવ્યોના અને જુદા જુદા પ્રકારના નશાયુક્ત પદાર્થો કે વિવિધ સ્વરૂપના મનોતેજક દ્રવ્યોના નિયમિત સેવનથી વ્યક્તિ આવા પદાર્થોનો વ્યસની બની જાય છે. આમાં રહેલાં ઝેરી દ્રવ્યો ઘણીવાર ગંભીર માનસિક બીમારીઓ નોતરે છે અને ઘણીવાર તો તેનાથી હૃદયની નળીઓ નબળી પડે છે અથવા , અકસ્માત ,આત્મહત્યા કે હિંસક વિચારોને પ્રોત્સાહક લાગણીઓ પેદા થાય છે. તેથી કેફી દ્રવ્યોના સેવનની સમસ્યાને મનોવૈજ્ઞાનિક, સામાજિક અને તબીબી સમસ્યા ગણવી જોઈએ.

૨. સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય છેક ૧૯૮૫-૮૬ થી લોકોમાં કેફી દ્રવ્યો અને નશાયુક્ત પદાર્થોના સેવનથી અને વ્યસનથી થતા ગેરલાભો અંગે જાગૃતિ કેળવવા અને લોકોને તે સંબંધિત શિક્ષિત કરવાના હિતથી તેમજ આવી વ્યસનતાના ભોગ બનેલ વ્યક્તિઓને ઓળખવા, તેમને સેવાઓ મેળવવા પ્રોત્સાહિત કરવા, પરામર્શન સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરવા પશ્ચાતવર્તી અને પુનઃસ્થાપન સેવાઓની સમગ્ર શ્રેણી ઉપલબ્ધ કરવામાટે સમગ્ર સમુદાયલક્ષી સેવાઓની નશાયુક્ત પદાર્થો અને કેફી દ્રવ્યોના દુરૂપયોગને અટકાવવાની કેન્દ્રીયક્ષેત્રની યોજનાઓ અમલ કરી રહેલછે.

૩. શૂન્ય આધારિત અંદાજપત્ર અંગેની કવાયતના ભાગરૂપે અગાઉ વર્ષ ૨૦૦૮માં એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે કેફી દ્રવ્યો અને નશાયુક્ત પદાર્થોના દુરૂપયોગને અટકાવવા અંગેની કેન્દ્રીય ક્ષેત્રની યોજના તેમજ સમાજ સુરક્ષા ક્ષેત્રે નાણાકીય સહાય પૂરી પાડવા અંગેની ગ્રાન્ટ-ઈન-એઈડ યોજના આ બંને યોજનાનું એકત્રીકરણ કરી નવા સ્વરૂપે અને નવા નામાભિધાન નીચે એક જ છત્ર નીચેની યોજના તરીકે ''નશાયુક્ત પદાર્થો'' અને કેફી દ્રવ્યોના દુરૂપયોગ અટકાવવા અને સમાજ સુરક્ષા સેવાઓ માટે સહાયની યોજના બનાવવીઆવી એકત્રિત યોજના ૧લી ઓક્ટોબર, ૨૦૦૮ થી કાર્યરત છે.

૪. નશાયુક્ત પદાર્થો અને કેફી દ્રવ્યોના દુરૂપયોગ અટકાવવા અને સમાજ સુરક્ષા સેવાઓ માટે સહાયની આ યોજનામાં તા.૧લી જાન્યુઆરી ૨૦૧૫ થી સુધારો કરી બદલાયેલી જરૂરિયાતોના સંદર્ભમાં નાણાકીય ધારાધોરણો આવશ્યક ફેરફાર કરવામાં આવ્યા છે.

૫. આ સુધારેલી યોજના તારીખ ૧ લી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૫ થી અમલમાં છે.

સહી/-

(પ્રજ્ઞાલા મિનાઈ)

સંયુક્ત સચિવ

સમાજ સુરક્ષા બ્યુરો

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય

શાસ્ત્રી ભવન, નવી દિલ્હી

ભાગ-૧

નશાબંધી અને કેફી દ્રવ્યોના દરૂપયોગની અટકાયત

૧. પરિચય

દારૂનો નશો અને કેફીદ્રવ્યોનો દુરૂપોગ ભારતની ગંભીર ચિંતાનો વિષય છે.વળી ભારતનું ભૌગોલિક સ્થાન કેફી દ્રવ્યો સંબંધિત સમસ્યા બાબતે દેશને વધુ મુશ્કેલ પરિસ્થિતિમાં મૂકી રહેલ છે.

૨૦૦૧-૦૨ના વર્ષમાં હાથ ધરાયેલ રાષ્ટ્રીય મોજનીમાં એવો અંદાજ બહાર આવ્યો હતો કે દેશમાં ૭.૩૨ કરોડ લોકો દારૂ કે કેફી દ્રવ્યોનું સેવન કરતા હતા. આ પૈકી ૮૭ લાખ, ૨૦ લાખ અને ૬.૨૫ કરોડ લોકો અનુક્રમે કેનાબિસ, અફીણ અને દારૂનું સેવન કરતા હતા. વળી, આ પૈકી અનુક્રમે ૨૬ ટકા, ૨૨ ટકા અને ૧૭ ટકા લોકો તો તેના પાકા બંધાણી (વ્યસની) બની ગયા હતા.

આપણા બંધારણની કલમ ૪૭માં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે "લોકોમાં પોષણની કક્ષામાં સુધારો બનાવવા માટે તેમજ દેશની જનતાના જીવન ધોરણમાં સુધારો લાવવાના ઉદ્દેશથી તેમજ જાહેર આરોગ્યની બાબત. સરકારની પ્રથમિક ફરજ હોવાથી અને વિશેષત: સરકાર માત્ર તબીબી હેતુ માટે જરૂરી ન હોયતેવા સંજોગોમાં દારૂ અને કેફી પીણાં જે આરોગ્ય માટે હાનિકારક હોય તેની ઉપર પ્રતિબંધ લાદશે"

નશીલા દ્રવ્યો અને મનોરોગી પદાર્થો સંબંધિત અધિનિયમ, ૧૯૮૫ પસાર કરવામાં આવ્યો તેનો હેતુ નશીલાં દ્રવ્યોને દુરૂપયોગ રોકવાને હતો. આ અધિનિયમના કાર્યક્ષેત્ર અનુસાર 'Narcotic' એટલે કોકેઈનના પાન, ગાંજો, અફીણ, ખસખસના ડોડા અથવા આ પદાર્થોમાંથી બનાવેલ દ્રવ્ય તે જ રીતે 'Psychotropic Substance' એટલે કુદરતીકે કૃત્તિમ એવો કોઈપણ પદાર્થ કે દ્રવ્ય કે મીઠા જેવો પાડવર જેની યાદી અનુસૂચિમાં દર્શાવાઈ છે. આ કાયદાની કલમ-૭૧ નીચે સરકારને નશીલા દ્રવ્યોના વ્યસનીઓની ઓળખ અને સારવાર માટે કેન્દ્રો સ્થાપવાની સત્તા છે, તો સાથે સાથે આવેલાં નશીલા દ્રવ્યો અને મનોરોગી પદાર્થો પૂરા પાડનારની ઓળખ કરી આગળની કાર્યવાહી કરવાની પણ સત્તા છે. આ કલમની જોગવાઈ અંતર્ગત ભારત સરકાર વ્યસનનો ભોગ બનેલ લોકોના પુનઃસ્થાપન અને સારવાર કેન્દ્રો શરૂ કરવાનું આયોજન કરે છે.

ભારતે સંયુક્ત રાષ્ટ્રો સાથે ત્રણ કરારોમાં સહીસિક્કા કરેલ છે. (૧) ૧૯૬૧ના નોર્કોટેક ડ્રગ્સ સંબંધિત કરાર (૨) ૧૯૭૧ના સાઈકોટ્રોપિક પદાર્થો સંબંધિત કરાર અને (૩) નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અને સાઇકોટ્રોપિક પદાર્થોની ગેરકાયદેસર હેરફેર થતી રોકવા સંબંધિત ૧૯૮૮નો કરાર આમ, કેફી દ્રવ્યોના દુરૂપયોગ અને વ્યસનયુક્ત પદાર્થો ઉપર નિયંત્રણ રાખવાની ભારત સરકારની આંતરાષ્ટ્રીય જવાબદારી પણ બને છે. સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘની મહાસભાએ ૧૯૯૮ની તેની ૨૦મી ખાસ બેઠકમાં નશીલા દ્રવ્યોના નિયત્રણ માટેની વ્યુહરચના આવશ્યક સ્થળે ભિન્ન માંગમા ઘટાડો કરવાનું સ્વીકાર્યું છે. આ માંગમાં નશીલા દ્રવ્યોના સેવનનો ભોગ બની વ્યસની બની ગયેલ અને તેમાંથી હવે બચવા આગામી વ્યક્તિઓ માટે શિક્ષણ, સારવાર, પુનઃસ્થાપન અને સામાજિક સંકલનની વ્યુહરચનાનો સમાવેશ થાય છે.

કેફી દ્રવ્યોની માંગમા ઘટાડો થાય તે હેતુથી સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય ૧૯૮૫-૮૬ થી શરાબના સેવન તથા કેફી દ્રવ્યોના દુરઉપયોગને અટકાવવા સંબંધિત યોજનાનો અમલ કરી રહેલ છે. આ યોજનામાં વર્ષ ૧૯૯૪-૧૯૯૯ અને ૨૦૦૮ જરૂરી સુધારા વધારા કે ફેરફાર કરવામાં આવ્યા અને હાલમાં મંત્રાલય આ યોજના અંતર્ગત બીન સરકારી સંગઠનોને તેમજ રોજગાર દાતાઓને ૩૯૦ નીચેની બાબતોએ નાણાકીય સહયોગ ઉપલબ્ધ કરે છે.

(૧) જાગૃતિ અને અટકાયતી શિક્ષણ
(૨) કેફી દ્રવ્યો સંબંધિત જાગૃતિ અને કાઉન્સીલીંગ કેન્દ્ર
(૩) વ્યસનમાં ફસાયેલાઓ માટે સંકલિત પુનઃસ્થાપન કેન્દ્રો (IRCAS)
(૪) કામના સ્થળે અટકાયતી કાર્યક્રમ (WPP)
(૫) વ્યસન મુક્તિ શિબિરો
(૬) કેફી દ્રવ્યોના સેવનથી અટકાયત માટે એન.જી.ઓ.ફોર્મ
(૭) સમુદાય આધારિત પુનઃસ્થાપનને શુધ્ધ બનાવવા માટે નવતર દરમ્યાનગીરીએ
(૮) ટેકનિકલ વિનિયોગ અને માનવશક્તિ વિકાસ કાર્યક્રમ
(૯) આ યોજના નીચે આવરી લેતા વિષયો સંબંધિત મોજણી, અભ્યાસ, મુલ્યાંકન અને સંશોધન

મંત્રાલય દર વર્ષે જાગૃતિ ફેલાવવા સંબંધિત કાર્યક્રમ હાથ ધરીને,IEC- માહિતી, શિક્ષણ અને પ્રોત્સાહન સંબંધિત સાહિત્ય, સામગ્રીનું બહોળું વિસ્તરણ કરે છે તેમજ શાખાઓ અને સમુદાયો

કાર્યક્રમોનું આયોજન કરે છે અને પ્રદર્શનો કરે છે. સમયસર પત્રિકાઓનું કે સામયિકોનું પ્રકાશન હાથ ધરે છે.

દેશ ભરમાં આ મંત્રાલયના સહયોગ દ્વારા ૩૫૮ થી ૪૦૦ જેટલાં સંકલિત પુનઃસ્થાપન કેન્દ્રો ધમધમી રહેલ છે. નિયમિત રીતે, જ્યાં જ્યાં નથી પહોંચાયું ત્યાં પહોંચવાના પ્રયાસથી, વ્યસન મુક્તિ શિબિરોનું આયોજન થાય છે. વળી મંત્રાલય દિલ્હી ખાતેની સમાજ સુરક્ષા માટેની રાષ્ટ્રીય સંસ્થામાં જ નશીલા દ્રવ્યો અને વ્યસનોથી મુક્તિ માટેનો રાષ્ટ્રીય કેન્દ્ર -NCDAP સ્થાપ્યું છે. જ્યાં આવા નશા મુક્તિ કેન્દ્રો ચલાવતી બિન સરકારી સંસ્થાઓ માટે ક્ષમતા નિર્માણના તાલીમ કાર્યક્રમો યોજાય છે.

આ ઉપરાંત આ મંત્રાલય કેફી દ્રવ્યોના દુરઉપયોગ અટકાવવાના ક્ષેત્રો ૧૨ કાર્યરત બિન સરકારી સંગઠનોને પ્રાદેશિક સંસ્થાધન એ તાલીમ સંસ્થાઓ (RRTCs) તરીકે માન્યતા આપીને તેમને સહયોગ પુરો પાડી રહેલ છે. જ્યાં સ્થાનિક રીતે સુયોગ્ય સાંસ્કૃતિક વાતાવરણમાં સેવા ઉપલબ્ધ અંગ્રેજી, હિન્દી ભાષામાં તાલીમ આપી રહેલ છે. જેથી તેઓ હિમાયતલક્ષી સેવાઓ સંશોધન અને સુનિયંત્રણનું કાર્ય યોગ્ય રીતે બજાવી શકે.

૨. <u>યોજનામાં ફેરફારની જરૂરિયાત</u>

દારૂ અને કેફી દ્રવ્યોના સેવન દુપઉપયોગને અટાકવવા સંબંધિત યોજનામાં છેલ્લો ૨૦૦૮માં સુધારો વધારો કરાવવામાં આવ્યા હતા. પરંતુ હવે નીચેના પરીબળોની કારણે યોજનામાં ફીર સુધારા કરવાનું જરૂરી બન્યુ છે.

- વ્યસનમુક્તિ અને પુનઃસ્થાપન સંબંધિત રાષ્ટ્રીય પરામર્શન સમિતિ (NCCDR) જે સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા વિભાગના મંત્રીશ્રીના અધ્યક્ષ સ્થાને રચાયેલી સર્વોચ્ચ સમિતિ છે. તેણે તેની તા.૧૦.૧૨.૦૮ના રોજ યોજવામાં આવીલ પ્રથમ બેઠકમાં ભલામણ કરી હતી કે દારૂ અને નશામુક્તી પદાર્થોના દુરઉપયોગની અટકાયત માટે નાણાકીય સહાય આપી યોજના ૨૦૦૮માં હજી સુધારો કરવાની જરૂર છે.
- ૨૦૦૮માં જ્યારે આ યોજનામાં સુધારો થયો ત્યારે યોજનાના ખર્ચના માળખામાં વિવિધ સ્તરે કોઈ જ ફેરફાર કરવામાં આવ્યા ન હતા. હવે, આ સમયગાળા દરમિયાન જ ગ્રાહક ભાવાંકમાં ૧૦૦ ટકા જેટલો વધારો નોંધાયો છે તેમજ યોજનામાં ઉપયોગમાં લેવાની દવાઓ તેમજ વૈકલ્પિક સગવડ સહિતની સેવાઓનો ખર્ચ પણ નોંધપાત્ર રીતે ઊંચો ગયો છે. તે જ રીતે માળખાકીય ખર્ચ કે અવરજાવરનો ખર્ચ પણ યોજનાના વર્ષ ૨૦૦૮ના છેલ્લા સુધારા વધારા પછી નોંધપાત્ર પ્રમાણ વધ્યો છે. વળી સંસ્થાઓને પણ પ્રવર્તમાન પગારમાં યોગ્ય લાયકાત ધરાવતો કર્મચારીગણ પ્રાપ્ત થતો નથી.

- વર્ષ ૨૦૦૭-૧૨ ની અગિયારમી પંચવર્ષિય યોજના પુરી થઈ ગઈ છે, અને રાષ્ટ્રીય પરામર્શક સમિતિ (NCCDR) એ ભલામણ કરી જ હતી કે દર પંચવર્ષીય સમયગાળાપછી યોજનાનો દર સુધારવા જોઈએ.
- વળી, આયોજન પંચે નીમેલા કાર્યકારી જૂથની વિવિધ ભલામણોના સંદર્ભમાં પણ તેમજ સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા મંત્રાલયે હાથ ધરેલ મૂલ્યાંકન અભ્યાસોનાં તારણો જોતાં પણ આ યોજનામાં સુધારા વધારા કરવાનું આવશ્યક બન્યુ હતું.

૩. <u>સુધારેલ યોજના</u>

ઉપરની બાબતો ધ્યાનમાં લઈને કેન્દ્ર સરકારે સુધારેલ યોજનાની (દારૂ અને કેફી પદાર્થો / દ્રવ્યોના સેવનના દુઉપયોગ અટકાવવાની યોજના ૨૦૧૫) બહાલ રાખી છે, જેના મુખ્ય અંશ નીચે પ્રમાણે છે.

૩.૧. <u>ઉદ્દેશો</u>

(અ) દારૂ અને કેફી દ્રવ્યોના દુરુપયોગની વ્યક્તિ, કુટુંબ અને કામકાજના સ્થાન તથા સમગ્ર પણે સમાજ ઉપર કેવી અવળી અસરો થાય છે તે સંબંધિત જાગૃતિ ફેલાવવી અને લોકોને શિક્ષિત કરવા.

(બ) વ્યસનમાં ફસાયેલ વ્યક્તિનીઓળખ, પ્રેરણા, પરામર્શન, વ્યસન-મુક્તિ, પશ્ચાત સંભાળ અને પુનઃસ્થાપન સંબંધિત સમુદાય-આધારિત સેવાઓની સમગ્ર શ્રેણી, વ્યસની વ્યક્તિની સંપૂર્ણ તથા સારવાર (WPR) થી તે વ્યક્તિને વ્યસનમુક્ત, અપરાધ-મુક્ત અને મળતરયુકત , રોજગારી યુક્ત બનાવવી.

(ક) વ્યક્તિ, કુટુંબ અને સમગ્રપણે સમાજને દારૂ કે કેફી દ્રવ્યોન વ્યસન ઉપર આધાર રાખવામાં પરિણામો દૂર કરવાનું.

(ડ) ઉપરના ઉદ્દેશોને સુદ્દઢ કરવામાં સંશોધન, તાલીમ, દસ્તાવેજીકરણ અને સંબંધિત માહિતીનું એકત્રીકરણ સુલભ બનાવવું, અને

(ઈ) આ ક્ષેત્રમાં સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલયના આદેશોની સાથે સુસંગત હોય તેવી અન્ય પ્રવૃત્તિઓને સહયોગ પુરો પાડવો.

૩.૨ <u>અભિગમ અને વ્યુહરચના</u>

આ યોજનાનો અભિગમ સ્વૈચ્છિક અને અન્ય સંગઠનો મારફતે જાગૃત્તિ પેદા કરવી, વ્યસની વ્યક્તિની ઓળખ, પરામર્શન, સારવાર અને પુનઃસ્થાપન સહિતની સેવાઓની સમગ્ર શ્રેણી ઉપલબ્ધ કરવાનો છે. દારૂ અને અન્ય કેફી દ્રવ્યોની માંગ અને વપરાશમાં ઘટાડો લાવવામાટે મુખ્ય ઝોક અટકાયતી શૈક્ષણિક કાર્યક્રમો ઉપર તેમજ કેફી પદાર્થોના વ્યસનની બની ગયેલ વ્યક્તિઓની સમગ્ર તથા સારવાર ઉપર છે.

યોજનાના ઉદ્દેશોની પ્રાપ્તી અર્થે આ યોજના અંતર્ગત નીચેની મુખ્ય વ્યુહરચના રહેશે.

(અ) દારૂ અને કેફી દ્રવ્યોના દુરૂપયોગને અટકાવવા માટેતેમજ કેફી દ્રવ્યોની વ્યસનનો ભોગ બનેલ વ્યક્તિઓની પુનઃસ્થાપન માટે [illegible] સંસ્કૃતિ[illegible] અનુરૂપ હોય તેવી વ્યવસ્થા ગોઠવવી.

(બ) વ્યસનનો સહેલાઈથી ભોગ બની શકે તેવી વ્યક્તિએ જૂથો માટે અથવા જેમને સાથે વ્યસનનું જોખમ રહેલુ છે તેવી વ્યક્તિઓ કે જૂથો માટે સંયુક્ત પહેલને પુરસ્કૃત કરવી અને સ્વ-સહાય માટે પ્રયાસો કરવા.

(ક) વ્યસનની બનાવે તેવાં કેફી દ્રવ્યોના માંગમા ઘટાડો થાય તે માટે સામુદાયિક ભાગીદારી અને જાહેર સહયોગ વધારવા.

(ડ) સેવા વિતરણ વ્યવસ્થા સુદઢ બને તેઓ તાલીમબદ્ધ માનવ સંસાધન વ્યક્તિઓ અને સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરનારાઓનું માળખું વિકસાવવું અને નિભાવવું.

(ઈ) કેફી દ્રવ્યોનાં દુર્પયોગને અટકાવવાના ક્ષેત્રમાં રાજ્યોની દરમિયાનગીરી, કોર્પોરેટ ક્ષેત્રની પહેલ સ્વૈચ્છિક સસ્થાઓની પહેલ તથા અન્ય નિસબત ધરાવરાનારાઓના પ્રયાસો વચ્ચે યોગ્ય પ્રકારનું સંકલન અને સંયોજન સાધવુ અને નિભાવવું.

(એફ) જાતિના ઘડવૈયાઓ એવા ઉપલબ્ધ કરનારાઓ અને અન્ય નિસબત ધરાવનારા અને વચ્ચે સુયોગ્ય નેટવર્કીંગ ગોઠવવું જેથી યોગ્ય પ્રમાણ હિમાયત અને પ્રોત્સાહિત કરી શકાય.

(જી) સ્વ સુધાર વ્યવસ્થા સહિતની સતત સુનિયંત્રણ વ્યવસ્થા અને મુલ્યાંકનને પ્રોત્સાહન પુરૂ પાડવું.

આ યોજના અંતર્ગત લક્ષિત જૂથો

૧) દારુ એ કેફી દ્રવ્યોની દુરપયોગમાં ફસાયેલી તમામ વ્યક્તિઓ.

૨) વિશેષત:બાળકો, શેરી-બાળકો તેમજ શાળાએ જતાં અને ન જતાં બાબતે.

૩) કિશોર-યુવકો

૪) આશ્રિત મહિલાઓ, યુવા કન્યાઓ જેને કેફી દવ્યોના દુરૂપયોગની અસર થઈ છે.

૫) વ્યવસાયિક દેહવિક્રય કરતી મહિલાઓ, ઈ ન્જેક્શન દ્વારા કેફી પદાર્થોનું સેવન કરનારા અને ડ્રાઈવરો વગેરે ઊંચુ જોખમ ધરવતાં જૂથ

૬) જેલમાં કે પોલિસ હિરાસતમાં રહેલા કેદીઓ તેમજ બાળગૃહો / સુધાર ગૃહોના અંતેવાસીઓ જે કેફી દ્રવ્યોનો ભોગ બનેલા હોય.

આ યોજના નીચે <u>કયાં કેફી પીણા/ માદક દ્રવ્યોને આવરી લેવાયાં છે.</u>

(૧) દારૂ

(૨) તમામ કેફી / માદક દ્રવ્યો, મનોરોગી પદાર્થો જે નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અને સાઈકાટ્રોનિક પદાર્થો સંબંધિત અધિનિયમ ૧૯૮૫ નીચે આવરી લેવાયા છે.

(૩) અન્ય કોઈપણ પદાર્થો (તમાકુ સિવાય)

૩.૩ યોજના નીચે સહાયને પાત્ર અંશો

આ યોજના અંતર્ગત નીચેનાંઅંશો સહાય માટે પાત્રતા ધરાવે છે.

(૧) વ્યસનના ભોગ બનેલાંમાટેનાં સંકલિત પુન: સ્થાપન કેન્દ્ર છે.

(૨) કાયમી સ્થાને દારૂ કે કેફી દ્રવ્યોનો વપરાના અટકવા સંબંધિત કાર્યક્રમો

(૩) પ્રોદેશિક સંશાધન અને તાલીમ કેન્દ્રો

(૪) જાગૃતિ-સહ- વ્યસનમુક્તિ શિબિરો.

(૫) ટેકનિકલ વિનિયોગ અને કાર્યકરો.. ની વિકાસ કાર્યક્રમો

(૬) માધ્યમોની પ્રચાર થકી અટકાયતી શિક્ષણ અને જાગૃતિ ફેલાવવા સંબંધિત કાર્યક્રમો

(૭) કેફી દ્રવ્યોની દુરૂપયોગને અટકાવવા બિન સરકારી સંગઠનોનાં જૂથ

(૮) સમુદાય આધારિત પુન:સ્થાપનને સદ્દઢ બનાવતી નવતર દરમિયાનગીરી

(૯) આયોજના અંતર્ગત આખરી લેવાના વિષયો પર મોજણી, અભ્યાસો, મૂલ્યાંકન અને સંશોધન કાર્યક્રમો

(૧૦) વિજિલન્સ-કમ-મોનીટરીંગ સમિતિ /સેલ/ સંસ્થા જેના થકી યોજનાનું અમલનું સુનિયંત્રણ કરવામાં આવતું હોય.

૩.૩.૧ વ્યસનીઓ માટે સંકલિત પુન-સ્થાપન કેન્દ્ર (IRCA)

વ્યસનીઓ માટેનું સંકલિત પુન:સ્થાપન કેન્દ્ર વ્યસનનો ભોગ બનેલ વ્યક્તિના પુન:સ્થાપન માટે સર્વાંગી કે સંકલિત સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરશે. આવા સંકલિત પુન:સ્થાપન કેન્દ્ર IRCAનું માળખું નીચે પ્રમાણે રહેશે.

વ્યસનીઓ માટેનાં સંકલિત પુન:સ્થાપન કેન્દ્ર

IRCAનું માળખું

અ.નં.	જગ્યાનું ના	જગ્યાઓની સંખ્યા		
		૧૫ પથારીના કેન્દ્ર માટે	૩૦ પથારીના કેન્દ્ર માટે	૫૦ પથારીના કેન્દ્ર માટે

વહીવટી				
૧	પ્રોયોજન સંકલનકાર-સહ-વ્યાવસાયિક પરામર્શક	૧	૧	૧
૨	હિસાબનીશ-સહ- કારકૂન	૧	૧	૧
૩	સફાઈ કામદાર/ચોકીદાર	૨	૨	૨
તબીબી				
૪	તબીબી અધિકારી (અંશકાલીન)	૧	૧	૧
૫	કાઉન્સેલર/ સામાજિક કાર્યકર / મનોવૈજ્ઞાનિક /સામુદાયિક કાર્યકર	૩	૫	૭
૬	યોગા સારવાર માટે	૧	૧	૧
૭	નર્સ/વોર્ડબોય	૨	૪	૫
૮	Peer શિક્ષક	૧	૧	૧
	કુલ	૧૨	૧૬	૧૯

આ પુનઃસ્થાપન કેન્દ્રની જવાબદારી નીચે પ્રમાણે રહેશે.

૩.૩.૧.૧ અટકાયતી શિક્ષણ અને જાગૃતિ પેદા કરવી.

અટકાયતી શિક્ષણ જાગૃતિ પેદા કરવા સંબંધિત કાર્યક્રમ ખાસ લક્ષિત જૂથ (જે ઝડપથી અસરગ્રસ્ત થઈ શકે તેમજ જેની ઉપર જોખમ સૌથી વધુ જણાતું હોય તેવાં જૂથ ને તેમની નજીકમાં, તેમની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓનું તેમની કામના સ્થાપના,સ્લમ/ઝુપડપટ્ટીમાં તેમજ સમાજ કલ્યાણ સંસ્થાઓમાં સમુદાયને કેફી દ્રવ્યોનના વ્યસનથી થતી અસર અંગે સંવેદનાશીલ બનાવવાની હેતીથી યોજાશે અને તેણે સારવાર પૂરી પાડવા માટે વ્યાવસાયિક મદદ મેળવવાની રહેશે.

આ કાર્યક્રમ વિશેષતઃ શિક્ષણ સંસ્થાઓની અંદર કે બહાર બાળકો અને યુવકો પ્રતિ કેન્દ્રિત હોવો જોઈએ. કાર્યક્રમની શરૂઆત શાખા કક્ષાએ થવી જોઈએ, જેમાં કિશોરોના જૂથને ધ્યાનમાં રાખી કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ સુધી ચાલુ રહેવો જોઈએ. માતા-પિતા અને શિક્ષકોને પણ યુવકોનું માનસ સમજવાઅને સંવેદનશીલ બનાવવા જોઈએ. જેથી તેઓ તેમને કેફી દ્રવ્યોના વપરાશથી દૂર રાખી શકે. ઊંચુ જોખમ ધરાવતાં જૂથો-જેમ કે વ્યાવયસાયિક દેહ-વ્યાપાર કરનાર મહિલાઓ, પ્રવાસ-પર્યટકો કે ટ્રક ડ્રાઈવર જેવાં વધુ સમય બહાર રહેનારાઓ, દારૂ કે કેફી દ્રવ્યોના વ્યસની માતા-પિતાના બાળકો, એચ.આઈ.વી. ગ્રસ્ત માતા-પિતાનાં બાળકો, કેદીઓ અને શાળા છોડી ગયેલા કિશોરોને સવિશેષપણે કેન્દ્રમાં રાખવા પડશે.

જાગૃતિ કાર્યક્રમો સ્થાનિક સંસ્કૃતિને અને સ્થાનિક સંસ્કૃતિક અને સ્થાનિક ભાષાને અનુરૂપ હોવા જોઈએ. ઓવર હેડ પ્રોજેક્ટ, સ્લાઈડ, સીડી, પાવર પોઈન્ટ, ફિલ્મ જેવાં દ્રશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનો તેમજ સ્ટ્રીટ નાટક, કઠપુતળી, સેમિનાર, જૂથચર્ચા જેવાં નવતર સાધનોને ઉપયોગી ખાસ કરવો. સમાજમાં માન-પ્રતિષ્ઠા ધરાવતી વ્યક્તિઓ પંચાયતના આગેવાનો, શાળા-કોલેજના શિક્ષકો/આચાર્યો, વ્યાખ્યાતાએ વગેરે ને કાર્યક્રમમાં સવિશેષપણે જોડવા.

જે જે બાબતો માટે ગ્રાન્ટ મળવા પાત્ર છે તેની વિગતો યોજનાના બિડાણ-૧માં દર્શાવેલ છે.

૩.૩.૧.૨.<u>પ્રેરણાત્મક માર્ગદર્શન માટે વ્યસનીઓની ઓળખ</u> આવે માટે વ્યસન સંબંધિત સમસ્યાઓ તેમજ વ્યસનને IRCA કેન્દ્ર પાસે સેવાઓ મેળવવા માટે પ્રેરણા પૂરી પાડવા માટે સમસ્યાની સમિક્ષા કરવાનુ જરૂરી બનશે. આવાવ્યસની વ્યક્તિને વ્યક્તિગત પરામર્શન, જૂથ સમીક્ષા,સ્વ-સહાય/સહાયક જૂથો માટે સંપૂર્ણ તેમજ અન્ય વ્યસનમુક્ત બની ગયેલી વ્યક્તિઓ માટે સ્વ-પરિચિત જેની તમામ સામગ્રીનું એકત્રીકરણ જરૂરી બને. વળી, તેમાં વ્યસની વ્યક્તિના પરિવારોને સહયોગ અને સભાળનો પણ સમાવેશ થશે.

૩.૩.૧.૩<u>વ્યક્તિની સંપૂર્ણ / સર્વગ્રાહી સારવાર અને વ્યસનમુક્તિ</u>

IRCA કેન્દ્ર વ્યસની વ્યક્તિને વ્યશનના પાસાની સંપૂર્ણ પણે બહાર આવવામાં તેમજ તેમના જીવનની ગુણકક્ષા સુધારવામાં સહાયક બનવાનો ઉદ્દેશ ધરાવે છે. આ માટે તેઓને નીચે પ્રકારે મદદરૂપ બનશે.

- જે આવશ્યક પરિવર્તન માટેનાં ક્ષેત્રો છે તેને ઓળખાવાયા
- વ્યસનને કારણે જે ગંભીર જોખમો રહેલ છે તેનાથી જાગૃત કરવામાં (ખાસ કરીને ફરી ફરીને વ્યક્તિ વ્યસનમાં ફસાય તેને કારણે ઊભા થતાં જોખમો પરત્વે જાગૃત કરવામાં) તેમજ તેમને આ જોખમને પહોંચી વળવામાટે જે વિધેયાત્મક કૌશલ્યની જરૂર છે તે કૌશલ્યો વિકસાવવામાં.
- આંતર-વ્યક્તિગત સંબંધો સુદઢ કરવા માટે
- તંદુરસ્તી કાર્ય – નીતિકતા વિકસાવવામાં
- પશ્ચાર્તવર્તી સેવાઓ દ્વારા તેમની સાજા થવાની ક્રિયાને વધુ સાતત્યપૂર્ણ રાખવામાં.

વ્યસનમુક્તિ સેવાઓ એવી રીતે ઉપલબ્ધ કરાવવી જોઈએ જેથી વ્યસનમાંથી મુક્ત થવાની પ્રક્રિયામાં દેખાતાં બાહ્ય લક્ષણોનું વ્યવસ્થાપન સફળતાપૂર્વક અને નીતિયુક્ત રીતે થઈ શકે વ્યસની વ્યક્તિને વ્યસન કરવા માટે લાલચ થઈ આવે એવી સ્થિતિમાંથી તેને બહાર લાવવામાં સહાયક બનવું જોઈએ.

Whole Person Recovery એમ દર્શાવે છે કે જે વ્યક્તિ પાસે જીવન કૌશલ્ય પ્રાપ્ત થયેલાં છે તે વ્યસન મુક્ત રહી શકે છે. (ફરી ફરી વ્યસનના મોહમાં ફસાતો નથી) અને વળી તંદુરસ્ત જીવનમાં રસ દાખવે છે. વ્યસની વ્યક્તિની Whole PersonRecovery માટે તેની ઓળખ, પ્રેરણા પરામર્શન વ્યસન મુક્તિ પશ્ચાત સંભાળ અનેપુનઃસ્થાપન માટે એવી સમુદાય આધારિત સેવાઓની સમગ્ર શ્રેણી ઉપલબ્ધ છે. જે વ્યસન મુક્ત / દોષમુક્ત અને લાભાદાયી રીતે રોજગારયુક્ત બનાવે છે. Whole PersonRecovery ના મુખ્ય અંશોમાં નીચેનાનો સમાવેષ થાય છે.

૧. કેફી દ્રવ્યો કે દારૂ મુક્ત જીવન માટેની પ્રતિબધ્ધતા

૨. કાર્ય અને જવાબદારી અનુરૂપ બનવુ.

૩. સામાજિક પુનઃસંસ્કરણ

૪. અંગત વૃધ્ધિ અને સ્વત્વનો સ્વીકાર

૫. ઉચ્ચતર મૂલ્યોનો સ્વીકાર

Whole Person recovery માટે ઝંખતી વ્યક્તિઓ માટે ચાર પરિબળો જેને લોકપ્રિય ભાષામાં કહેવું હોય તો પરિવર્તન માટેની ચાર ચાવીઓ જરૂરી છે / તે છે:

(૧) શું કરવા જેવું છે તે સંબંધિત વ્યવહારુમાર્ગદર્શન.

(૨) પોતાના પ્રયાસો માટે ધ્યાનમાત્ર પ્રેરણા - સુધારણા માટેની પ્રેરણાની પ્રબળ ઉર્જા

(૩) જેમણે લક્ષ પ્રાપ્ત કરી લીધું છે એવી સફળ વ્યક્તિનું પોતાના જીવનમાં આદર્શ તરીકે સ્થાપન

(૪) તેવા લક્ષ પ્રતિ એક સાથે કાર્ય કરતું સબળ સમવયસ્કોનું જૂથ

૩.૩.૧.૪ રેફરલ સેવાઓ

વ્યસની વ્યક્તિ માટે IRCA કેન્દ્રમાં કેટલો વખત રોકાવું જરૂરી ગણાય તે સમયગાળો નિશ્ચિત કરવાનું મુશ્કેલ છે. કારણ કે વ્યસનનો પ્રકાર કેવો છે, વ્યસનની તીવ્રતાનો વ્યાપ કેવો/કેટલો છે. વ્યસની વ્યક્તિનું મનોબળ કેટલું સુદ્દઢ છે વગેરે બાબતો પર આધાર રહે છે. તેમ છતાં IRCAમાં ઉપલબ્ધ સેવાઓ, કાઉંસેલીંગ વ્યસન મુક્તિ મનૌવૈજ્ઞાનિક સારવાર વગેરે તબક્કાઓ અંતે કુલ અંદાજે એકાદ મહિનાનો સમયગાળો સૂચવી શકાય. આમ, છતાં જુદા જુદા સંજોગોમાંઆ સમયગાળો લંબાવી કે ટૂંકાવી શકાય. વ્યસની વ્યક્તિ માટે પશ્ચાત સંભાળ સેવા વિશેષત: Therapeutic Community Model નો પરિવારના પુન:સ્થાપન અંગેનો ઉપયોગ સારવાર દરમ્યાન યોગ, સાધના આધ્યાત્મિક આપૂર્તિ વગેરે ધ્યાનમાં લઈને આ સમયગાળો ફેરફાર થઈ શકે છે જે કોઈપણ સંજોગોમાં વ્યસની વ્યક્તિ માટે IRCA કેન્દ્રમાં બે મહિના કરતાં વધારે સમય રોકવાની જરૂરીયાત રહે નહીં.

આમ, સ્થાનિક સંજોગો તેમજ વ્યક્તિગત વ્યસની વ્યક્તિ માટેના વિશિષ્ટ સંજોગોમાં વ્યસની વ્યક્તિ માટે એક મહિના કરતા વધું સમયગાળો લાગે ત્યારે સીવીલ સર્જન, જિલ્લા કલ્યાણ અધિકારી અને બિન સરકારી સંગઠનમાં પ્રતિનિધિની બનેલી જિલ્લા કક્ષાની સમિતીની ઔપચારીક મંજૂરી મેળવી લેવી. આ માટે કેન્દ્ર દ્વારા ક્લાઈન્ટની સારવારનું હીત જ ધ્યાનમાં રાખવાનું રહેશે અને તે હેતુ માટે IRCAના કાર્યક્રમના પાયાના અંશો (કાઉન્સલીંગ વ્યસન મુક્તિ વગેરે) સાથે કોઈ સમાધાન કરવું જોઈએ નહીં.

૩.૩.૧.૯. IRCAમાં પથારીઓની ક્ષમતા

IRCA કેન્દ્રમાં સામાન્ય જે તે સમયે ક્લાયન્ટની સેવાઓને પહોંચી વળવા માટે ૧૫ પથારીની ક્ષમતા હોય છે. જે કે રાજ્ય સરકારની અથવા રાજ્ય સરકાર જેને અધિકૃત કરે તેવા સત્તાતંત્રની ભલામણ થી ખાસ કિસ્સામાં અને જે તે સંચાલક બિનસરકારી સંગઠનની આગલાં ત્રણ વર્ષોની સિદ્ધિ અને વિશ્વનિયતાના આધાર પર ૩૦ કે ૫૦ પથારીની ક્ષમતાવાળુ કેન્દ્ર પણ મંજૂર કરી શકાય છે. વળી ૧૫ પથારીની કે ૩૦ પથારીની ક્ષમતાવાળા કેન્દ્રોમાં શહેરી કેન્દ્રોનાસંદર્ભમાંઅથવા પૂર્વોત્તર રાજ્યોના સંદર્ભમાં તે ક્ષમતા અનુક્રમે ૨૦ કે ૪૦ પથારી સુધી વધારી શકાય. પરંતુ તે માટે છેલ્લા ૨ વર્ષના સમયગાળા દરમ્યાન સતતપણે વધારો સંસ્થામાં દર્દીઓની અવર જવર રહેતી હોવી જોઈએ. આવા

સંજોગોમાં દવાઓના તેમજ રસોડાના વધેલા ખર્ચના પ્રમાણમાં વધારાની નર્સ કે વોર્ડબોયની વધારાની જગ્યા માટેની ગ્રાન્ટ પણ વધારી શકાશે. આવા તમામ કિસ્સાઓમાં મંત્રાલયની પૂર્વ મંજૂરી મેળવી લેવાનું આવશ્યક ગણાશે.

૩.૩.૧.૧૦ અંતેવાસીઓ માટે ખોરાક

IRCA કેન્દ્રમાં દાખલ થતાં વ્યસની દર્દીઓ માટે સંપૂર્ણ આહાર (નાસ્તો બપોરનું ભોજન સાંજનું ભોજન) ઉપબલ્ધ કરાશે. દર્દી અંતેવાસીઓના આ વ્યવસ્થા વિનામૂલ્યે ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે. આ હેતુ માટે એક અંતેવાસીદીઠ એક દિવસની ત્રણેય સમયની ભોજન વ્યવસ્થા માટે સંચાલક / બિન સરકારી સંગઠનને રૂ.૭૫/- ની ગ્રાન્ટ ચૂકવાશે. આ સંસ્થાઓ આ ગ્રાન્ટની રકમનો યોગ્ય હિસાબ રાખીને ખરેખર થયેલ ખર્ચ અંગેનું ઉપયોગિત પ્રમાણપત્ર વર્ષને અંતે રજૂ કરવાનું રહેશે. દરેક સંસ્થાઓએ સુનિશ્ચિત કરવાનું રહેશે કે ઉપર ૩.૩.૧.૮. માં સૂચવવામાં આવેલ જિલ્લા કક્ષાની સમિતિએ મંજૂર કર્યા મુજબની દૈનિક ભોજનપત્રક અનુસાર તમામ દર્દી અંતેવાસીઓને તેમની આર્થિક સ્થિતિ લક્ષમાં રાખ્યા વિના કોઈપણ ભેદભાદ વિના એકજ ગુણવત્તા ધરાવતું ઉપલબ્ધ કરાવવાનું રહેશે.

૩.૩.૧.૧૧. નાણાકીય ધોરણ

૧૫ પથારી, ૩૦ પથારી અને ૫૦ પથારીની ક્ષમતાવાળા IRCA કેન્દ્રો સ્થાપના / નિભાવના માટેના નાણાંકીય ધોરણો અનુક્રમે બિડાણ ૨, ૩ અને ૫ માં દર્શાવવામાં આવેલ છે.

૩.૩.૧.૧૨. સંસદ આદર્શ ગ્રામ યોજના અંતર્ગત IRCA કેન્દ્ર

જો કોઈ ગામમાં અને તેની આજુબાજુના વિસ્તારોમાં પણ દારૂ કે કેફી દ્રવ્યોના દુરઉપયોગની ઘટના ઘટતી જો તે વિસ્તારમાં અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓના પુનઃસ્થાપન માટેની વાસ્તવિક જરૂરીયાત હોય તો તે ગાળામાં પણ IRCA કેન્દ્ર શરૂ કરી શકાય. આવું IRCA કેન્દ્ર ત્યાં શરૂ કરવા માટે જે પાત્રતા ધરાવતું બિન સરકારી સંગઠન/એન.જી.ઓ. તે સંસ્થાને આવું IRCA કેન્દ્ર શરૂ કરવા તૈયારી દર્શાવે અથવા તેવા આદર્શ ગામમાં ગ્રામ પંચાયત ખુદ આવું કેન્દ્ર સ્થાપશે તે કેન્દ્ર ચલાવવા તૈયાર થાય તો તે સ્થાને IRCA કેન્દ્ર મંજૂર કરી શકાય.

3.3.૨. <u>શ્રમ કાજના સ્થાનપર દારૂ અને કેફી દ્રવ્યોના દુરપયોગની અટકાવવાનો કાર્યક્રમ WPP</u>

એ તો સ્વીકૃત હકિકત છે કે આ બાબતની પ્રાથમિક જવાબદારી મેનેજમેન્ટની તેમજ ટ્રેડ યુનિયની છે તેમ છતાં આ અટકાયતી કાર્યક્રમની પ્રોત્સાહિત કરવાના ઉદ્દેશ ૧૫ પથારીવાળા કે 30 પથારીવાળા IRCA કેન્દ્ર સ્થાપવા માટે જે તે ઉદ્યોગ /ઔદ્યોગિક સાહસને ખર્ચના ૨૫% સુધીની રકમની નાણાકીય સહાય ઉપલબ્ધ કરાશે. ધારા ધોરણો અનુસાર અન્ય ખર્ચ જે તે ઉદ્યોગ/ ઔદ્યોગિક સાહસે ભોગવવાનો રહેશે. આવું કેન્દ્ર જે તે ઔદ્યોગિક પ્રતિસ્થાપનમાં જ રહેશે. જે તે ઔદ્યોગિક સ્થાને ૫00 કે તેથી વધુ કામદારોની સંખ્યા હશે તે પ્રતિષ્ઠાનના સહાય માટે પાત્ર ગણાશે.

3.3.૨.૨ ઔદ્યોગિક કામદારો માટેના આવી IRCA કેન્દ્ર માટે જગ્યા વિના મુલ્યે ફાળવવાની જવાબદારી જે તે ઉદ્યોગ/ઔદ્યોગિક સાહસની રહેશે અને તે યોગ્ય મકાન ભાડા સંબંધિત કોઈ સહાય ચૂકવવામાં આવશે નહીં.

3.3.૨.3 આ ઉપરાંત ૧૫ પથારીની ક્ષમતા ધરાવતા IRCA ચલાવતા બિન સરકારી સંગઠન જો કામકાજના સ્થાન પર અટકાયતી કાર્યક્રમ ચલાવવા ઈચ્છશે તો કેન્દ્ર માટે જે માન્ય ખર્ચ હશે તેના ઉપર ૨૫% વધારાની ગ્રાન્ટ આવા ઔદ્યોગિક સ્થાન પર જાગૃતિ અટકાયત અને શૈક્ષણિક સેવાઓ ચલાવવા માટે સ્થાનિક એકમ ચલાવવા માટે ચૂકવાય છે. આમાં કાઉન્સેલર સામુદાયિક કાર્યકર, અંશકાલીન તબીબી અધિકારીની નિયુક્તિ તેમજ શૈક્ષણિક જાગૃતી પ્રેરક સાહિત્યનું નિર્માણ પરચૂરણ ખર્ચ વગેરેને સમાવેશ જે ઔદ્યોગિક સ્થાન પર આવું એકમ શરૂ કરવામાં આવે ત્યાં ઓછામાં ઓછા ૫00 કામદારો કામ કરતાં હોવા જોઈએ.

3.3.૨.૧. સંદર્ભ ગ્રાન્ટ માટેની દરખાસ્ત સંબંધિત ઔદ્યોગિક સહાસ પાસેથી તેમજ 3.3.૨.3 સંદર્ભે સંબંધિત ઔદ્યોગિક સાહસની સંમતિ માટેની દરખાસ્ત જે તે બિન સરકારી સંગઠન પાસેથી આવવી જોઈએ.

3.3.3. <u>પ્રાદેશિક સંશાધન અને તાલીમ કેન્દ્ર (RRTC)</u>

3.3.3.૧. સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે તાલીમએ ક્ષમતા નિર્માણ અને કૌશલ્ય વિકાસ માટેનું એક અગત્યનું પાસું છે. કેવા કેવા પ્રકારના કેફી દ્રવ્યોનો દુરઉપયોગ થાય છે. તેની સાથે કેવા તબીબી અને

મનોચિકિત્સક વિષયક સમસ્યાઓ સંકળાયેલી છે. વ્યસનીઓની સારવાર માટે કેવી નવા નવા પ્રકારની દવાઓ પ્રયુક્તિઓ ઉપલબ્ધ છે. બધાની જાણકારી માટે તાલીમ કાર્યક્રમો અને પરિષદોમાં ભાગ લેવો આવશ્યક છે. વળી,પ્રવર્તમાન કર્મચારી વખતોવખત કર્મચારીગણને વખતોવખત રીફ્રેશર તાલીમ કાર્યક્રમો દ્વારા તેમના જ્ઞાન – સાહિત્યને અદ્યતન કરતા રહેવું જરૂરી છે.

૩.૩.૨. સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય નેશનલ સેન્ટર ફોર ડ્રગ્સ એબ્યુઝ પ્રિવેન્શન(NCDAP) ની સ્થાપના નવી દિલ્હી ખાતે કરી છે. જે દેશમાં દારૂ અને કેફી દ્રવ્યોની માંગમા ઘટાડાની ક્ષેત્રમાં તાલીમ સંશોધન અને દસ્તાવેજી કરણ માટે ટોચની સંસ્થા તરીકે કાર્ય કરશે.

૩.૩.૩.૩. મંત્રાલય ખૂબજ પ્રતિષ્ઠિત એવા બિન સરકારી સંગઠનને જે તેઓ પૂરતો અનુભવ અને સાતત્યપૂર્ણ રીતે સારી કામગીરી માટે રેકર્ડ ધરાવતાં હોય તેને દરેક રાજ્યો માટેની આવશ્યક પ્રકિયા અનુસર્યા બાદ પ્રાદેશિક સંસાધન અને તાલીમ કેન્દ્ર તરીકે જાહેર કરશે. આ પ્રકારે ઘોષિત થયેલું પ્રાદેશિક તાલીમ અને સંસાધન કેન્દ્ર રાજ્ય કક્ષાએ NCDPAસામેલ આદેશને અનુસરવા માટે જવાબદાર ગણાશે. પ્રાદેશિક સંસાધન અને તાલીમ કેન્દ્રએ નિરીક્ષણો અને સુનિયંત્રણ કરવાના રહેશે. જો બિનસરકારી સંગઠનને અવાર-નવાર ચેતવણી આપશે છતાં તેની કામગીરી નબળી જ રહેશે અને અથવા તે કોઇ ગેરરીતિમાં સંડોવાયતો પ્રાદેશિક સંશાધન અને તાલીમ કેન્દ્રો તે વખતે મંત્રાલયનું ધ્યાન દોરશે મંત્રાલય તેવા બિન સરકારી સંગઠનને ગ્રાન્ટ આપવાનું બંધ કરવાનું નિર્ણય કરે તો તેવી ગ્રાન્ટ આપવાનું ફરી ચાલુ કરવાનો મંત્રાલય પ્રાદેશિક સંશાધન અને તાલીમ કેન્દ્રનો અભિપ્રાય મેળવશે. પ્રાદેશિક સંશાધન અને તાલીમ કેન્દ્રનું માળખું નીચે પ્રમાણે રહેશે.

પ્રાદેશિક સંશાધન અને તાલીમ કેન્દ્રRRTC નું માળખું.

અ.નં.	જગ્યાનું નામ	જગ્યાની સંખ્યા
૧.	સંકલનકાર	૧
૨.	દસ્તાવેજીકરણના અધિકારી	૧
૩.	ક્ષેત્રીય કર્મચારી ગણ	૨
૪.	હિસાબનીશ -સહ-કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૧
	કુલ-	૫

તેઓ જે તે સંસ્થાના પ્રતિનિધિ તરીકે કામ કરશે અને નીચેની પ્રવૃતિઓ હાથ ધરશે.

- સેવા ઉપલબ્ધ કરાવનારાઓની તાલીમ
- કાર્યક્રમ પરિણામોની દસ્તાવેજી કરણ
- હિમાયત સંશોધન અને સુનિયંત્રણ
- NGO/CBO અને ઔદ્યોગિક સાહસની ટેકનિકલ સહયોગ
- વ્યસની વ્યક્તિના પુનઃસ્થાપનનું સુદ્રઢીકરણ
- અભ્યાસ મુલાકાતો
- વિનિમય કાર્યક્રમ

૩.૩.૩.૪ પ્રાદેશિક સંશાધન અને તાલીમ કેન્દ્ર બિડાણ-૫ માં દર્શાવેલ ધારા-ધોરણ અનુસાર આ યોજના નીચે માનવશક્તિ અને માળખાકીય સુવિધાઓ માટે પાત્રતા ધરાવશે.

૩.૩.૪. <u>જાગૃતિ-સહ-વ્યસનમુક્તિ શિબિર (ACDC)</u>

IRCA કેન્દ્ર ચલાવતાં સંગઠનો જે તે વિસ્તારમાં કેફી દ્રવ્યના સેવન /દુરઉપયોગનું પ્રમાણ વધારે હોય તેવા વિશેષતઃ ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં સમુદાયને ગતિશીલ બનાવવાના ઉદ્દેશ તેમજ જાગૃતિ પ્રસારણ માટે અને દારૂ તથા કેફી દ્રવ્યના દુરઉપયોગની અટકાયત માટે સામુહિક પહેલ ઊભી કરવાનો ઉદ્દેશથી જાગૃતિ-સહ-વ્યસન મુક્તિ શિબિર (ACDC) યોજશે તેઓ પોતાના કર્મચારીગણ તેમજ સામુદિયાક સંશાધનોને આ હેતુ માટે ઉપયોગ કરશે. અલબત્ત આ માટે કોઈ વધારાની આપૂર્તિની જરૂર પડશે જે માટે બિડાણ-૬ માં દર્શાવેલ ધારા ધોરણ અનુસારઆ યોજના નીચે વધારાની ગ્રાન્ટ મંજૂર કરી શકાશે.

શિબિરના આયોજન અને અમલ માટે જિલ્લા કક્ષાના કર્મચારીગણ સ્થાનિક સંસ્થાઓ,પ્રાદેશિક સંશાધન અને તાલીમ કેન્દ્રો સારવાર સેવાઓ /હોસ્પીટલ વગેરેને તેમાં સાંકળવા જોઈએ. ગ્રાન્ટ મેળવતી પ્રત્યેક બિન સરકારી સંસ્થાઓને વધુમાં વધુ ૭ શિબિરો કરવાની અનુમતિ આપવામાં આવશે.

૩.૩.૫. <u>ટેકનિકલ અને વિનીમય અને શિબિરો અને કર્મચારીગણ વિકાસ કાર્યક્રમ</u>

કોઈપણ IRCA કેન્દ્રને આ યોજના નીચે પોતાના નિયત કર્મચારીઓને સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય દ્વારા નિયત કરાયેલ અન્ય પ્રતિષ્ઠિત કેન્દ્રમાં તાલીમના હેતુથી મુકવા માટેનું ખર્ચ ગ્રાન્ટ તરીકે મળી શકશે. આ કાર્યક્રમ માટેની સહાય બિડાણ-૭ માં સુચવામાં આવેલ ધારાધારણો અનુસારની રહેશે.

૩.૩.૬ <u>અટકાયતી શિબુગુહો અને માધ્યમો દ્વારા પ્રસિધ્ધિ સકી જાગૃતિ પેદા કરવી</u>

અટકાયતી શિક્ષણ અને માધ્યમોમાં જાહેરાત થકી જાગૃતિ નિર્માણને સવિશેષપણે કેન્દ્રમાં રખાશે અને દર વર્ષે મંત્રાલય પોતાના આંતરિક અંદાજપત્રમાંથી આ હેતુ માટે ખર્ચ કરશે.

૩.૩.૭. કેફી દ્રવ્યોના દુરુપયોગ અટકાવવા માટે બિન સરકારી સંસ્થાઓનું ફોરમ

૩.૩.૭.૧ NGO ફોરમનું મુખ્ય કાર્ય સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ જેઓ આ ક્ષેત્રમાં સંકળાયેલાં છે તેઓ પોતાને સુપરત કરવામાં આવેલ કાર્યક્રમો પરત્વે સંકલન સાથે અને પોતાના કાર્યક્ષેત્રમાં ઉપલબ્ધ વિવિધ સેવાઓ વચ્ચે સુસંકલન સાધે તે સુનિશ્ચિત કરવાનું રહેશે. આ યોજના અંતર્ગત સહાય પ્રાપ્ત કરતાં તમામ સંગઠનોનું આ ફોરમમાં પ્રતિનિધિત્વ હોવું જો જોઈએ, અને જુદી જુદી સંસ્થાઓના એક એક પ્રતિનિધિએ વારાફરતી આ ફોરમના અધ્યક્ષ તરીકેની જવાબદારી સોંપાશે, ફોરમની કચેરી જો તે સમયના અધ્યક્ષ જેનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતી હોય તે સંસ્થામાં બેસશે, તમામ રાજ્યો / પ્રદેશોની ફોરમ રાષ્ટ્રીય મહામંડળ સાથે જોડાશે.

૩.૩.૭.૨ રાષ્ટ્રીય મહામંડળના અધ્યક્ષ જે સંસ્થાનું પ્રનિધીત્વ ધરાવતા હોય તે સંસ્થાને નામે આ યોજના નીચે વિશેષતઃ ગાંધી જયંતિ, આંતરરાષ્ટ્રીય કેફી દ્રવ્ય/વ્યસન વિરોધદિન, ગેરકાનૂની હેરફેર દિવસ જેવા કોઈ દિવસે, સયુક્ત પ્રયાસ તરીકે વાર્ષિક કાર્યક્રમ યોજવા માટે, આ યોજના અંતર્ગત વધારાની આઈટમ તરીકે ગ્રાન્ટ મેળવવાપાત્ર રહેશે. આ હેતુઓ સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય કાર્યક્રમની ઈચ્છનીયતા /યોગ્યતા નક્કી કરશે.

૩.૩.૭.૩ NGO ફોરમ માટે એ આવશ્યક છે કે તેણે પોતાનો વાર્ષિક અહેવાલ, સભ્યોની યાદી અને ઓડિટ હિસાબો દરેક વર્ષે મંત્રાલયને મોકલી આપવાની રહેશે.

૩.૩.૮. સમુદાય આધારિત પુનઃસ્થાપનને સુદૃઢ બનાવવા માટે નવતર પ્રકારની દરમિયાનગીરી

IRCA કેન્દ્ર જે નામો આ પ્રકારની દરમિયાનગીરી કરવાની ક્ષમતા હોય તેને, જેઓ વ્યસનની લપેટમાંથી મુક્ત થતા હોય તેવા વ્યસનનીઓના પુનઃસ્થાપન માટે સમુદાય આધારિત અભિયાને સુદૃઢ બનાવે તેવી નવતર પ્રકારની દરમિયાનગીરી વિકાસવવા માટે પ્રોત્સાહિત કરાશે, જેમ કે,'અધરસ્તે આવાસ' (half – way- home) 'ભલે પધારો' અમારા કેન્દ્રમાં (drop-in-centres) વગેરે. આ હેતુ માટે સંબંધિત સંસ્થાને કેન્દ્ર માટે મંજૂર કરવામાં આવલે કુલ માન્ય ખર્ચના વધારાની ૫% રકમ ફાળવવામાં આવશે. આ ઉપરાંત આ યોજના નીચે જે વધારાની દરમિયાનગીરીઓ છે જેને માટે ગ્રાન્ટ મળવાપાત્ર છે, તે નીચે પ્રમાણે છે.

૩.૩.૮.૧ સુમાદાય સંવેદનશીલતા કાર્યક્રમ

આ કાર્યક્રમ સમજો તે કે, સમુદાયની આગેવાનો, મહિલા સંગઠનો, યુવાજુથ અને સ્થાનિક સરકારી અધિકારીઓ માટે ત્રણેક દિવસની તાલીમનો સ્વરૂપનો હોઈ શકે, આ તમામ સ્થાનિક ભાષામાં અમારુ અને તેના કેન્દ્રમાં વ્યસનની સમસ્યાની સમજણ હોય તેમજ પુનઃસ્થાપન કાર્યક્રમની માહિતી હોય અને વ્યસની વ્યક્તિ ફરી વ્યસનમાં ન લપેટાય તેવા અટકાયતી કાર્યક્રમની સમજણ આપવામાં આવતી હોય.

૩.૩.૮.૨ <u>વધુ જોખમ ધરાવતા (valuerable) જુથો માટે લક્ષિત દરમ્યાનગીરી</u>

સમાજમાં કેટલાંક એવા જુથ છે જે વ્યસન માટે ખરેખર વધારો જોખમી પરિસ્થિતિ ધરાવે છે જેમકે દેહવ્યાપારમાં જોડાયેલ મહિલાઓ, શેરી-બાળકો, ભિક્ષુકો, કિન્નરો (હિઝડા) અને જેલ કે સંસ્થાના અંતેવાસીઓ. આવા વિશેષ જોખમી ધરાવતાં જુથોનો તેમને લક્ષમાં રાખીને કરવામાં આવતી દરમિયાનગીરી આવશ્યક બની રહે છે. અમુક બિન-સરકારી સંગઠનોને માત્ર આવા પ્રકારના valucarble જુથો માટે જ અલાયદુ વ્યસનમુક્તિ કેન્દ્ર શરૂ કરવા માટે પ્રાયોગિક ધોરણો, જ્યાં આ પ્રકારની સમસ્યા ગંભીર રીતે વકરેલી હોય અને જ્યાં આવું જોખમ ધરાવતી વ્યસની વ્યક્તિઓ પૂરતી પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ થવાની દેખીતી શક્યતા હોય ત્યાં મંજૂરી આપી શકાય. આવાં પ્રાયોગિક કેન્દ્ર કંઈ કાયમી ધોરણો કાર્યરત કરવાનાં ન હોય. તેમનું અસ્તિત્વ જરૂરિયાત આધારિત જ હોય, તે જ રીતે પાત્ર ને પાત્ર વ્યસનમુક્ત મહિલાઓ માટેનું અલાયદુ કેન્દ્ર શરૂ કરવાનું પણ ઇચ્છનીય બની રહે. જો જેલની અંદર, જેલના કેદીઓ માટે આવું અલાયદું કેન્દ્ર શરૂ કરવું હોય તો અથવા જેલ નિસમતા ઈન્સ્પેક્ટર જનરલ (IG-Prisons) અથવા સરકારના ગૃહ વિભાગની ભલામણ જરૂરી બને.

૩.૩.૯ <u>મોજણી, અભ્યાસ, મૂલ્યાંકન અને સંશોધન</u>

આ યોજના અંતર્ગત હાથ ધરવામાં આવતા સંબંધિત મોજણી, અભ્યાસ, મૂલ્યાંકન કે સંશોધન હાથ ધરવા માટે, જે -તે દરખાસ્તને તેની ગુણવત્તાના આધારપર, યોજનાના ઉદ્દેશો પૂરિપૂર્ણ કરવાના આશયથી દરેક કિસ્સા પર અલાયદી વિચારણા હાથ ધરીએ સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય, યોગ્યતા ધરાવતી સંસ્થાને નાણાકીય સહાય ઉપલબ્ધ કરશે.

૩.૪. <u>પાત્રતા ધરાવતી સંસ્થાઓ / સંગઠનો</u>

૩.૪.૧ આ યોજના નીચે સહાય મેળવવા માટે નીચેના પ્રકારની સંસ્થાઓ/સંગઠનો પાત્રતા ધરાવે છે:-

(૧) સોસાયટીનું રજીસ્ટ્રેશન અધિનિયમ, ૧૮૬૦નો ૧૧ મો) નીચે અથવારાજ્ય સરકાર/કેન્દ્રિય રીતે વહીવટી તંત્ર નીચે સંબંધિત કાયદા નીચે નોંધાયેલી અથવા સાહિત્ય સાક્ષરતા, વૈજ્ઞાનિક કે સખાવતી સંસ્થા તરીકે નોંધાયેલ સંસ્થાઓ અથવા

(૨) અમલમાં હોય તેવા કોઈ કાયદા નીચે નોંધાયેલ જાહેર ટ્રસ્ટ (અથવા

(૩) કંપની એક્ટ, ૧૯૫૬ નીચે સ્થાપિત થયેલી કોઈપણ કંપની, અથવા

(૪) પંચાયતી રાજ્યની સંસ્થા, શહેરી સ્થાનિક સંસ્થા, સંગઠની સંસ્થા જેનું સમગ્ર ખર્ચ રાજ્ય સરકારી કેન્દ્ર સરકારકે સ્થાનિક સંસ્થા ભોગવતી હોય તેવી કોઈ સંસ્થા કે સંગઠન અથવા

(૫) યુનિવર્સિટી, સમાજ કાર્યની તાલીમ આપતી માન્ય કોલેજ, અન્ય પ્રતિષ્ઠિત સામાજિક સંસ્થા, નહેરૂ યુવક કેન્દ્ર, અન્ય કોઈ સુસ્થાપિત સંગઠનો કે સંસ્થાઓ, જે તે સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય માન્યતા આપે.

૩.૪.૨ <u>ઉપરના ફકરા ૩.૪.૧ માં (૧) થી સુધીમાં સુચિત કરવામાં આવી છે. સંસ્તા નીચેના લાક્ષણિકતા ધરાવતી હોવી જોઈએ.</u>

(૧) તે સંસ્થામાં યોગ્ય પ્રકારે રચાયમાં આવેલું વ્યવસ્થાપક મંડળ હોવું જોઈએ જેની સંત્તા, ફરજો અને જવાબદારી અને સુવ્યવસ્થિતિ રીતે વાખ્યાયિત હોવી જોઈએ અને લેખિતમાં તે દર્શાવાયેલી હોવી જોઈએ.

(૨) તે સંસ્થા પાસે આ પ્રકારની કાર્યક્રમો હાથ ધરવામાટે સંશાધનો, સુવિધાઓ અને અનુભવ હોવાં જોઈએ.

(૩) તે સંસ્થા કોઈ વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓના સમુહ માટેનફાથી કાર્યકરતી સંસ્થા ન હોવી જોઈએ.

(૪) તે સંસ્થામાં જાતિ,ધર્મ, જ્ઞાતિ કે વંશને આધારે કોઈ વ્યક્તિકે વ્યક્તિઓના જૂથ માટે ભેદભાવ દાખવવામાં આવવો ન જોઈએ.

(૫) સામાન્યતઃ તેનું અસ્તિત્વ ત્રણ વરસની હોવું જોઈએ

(૬) તેની નાણાકીય સ્થિતિ સદ્ધર હોવી જોઈએ.

નોંધ:- આમાં અનુભવ, અસ્તિત્વનો સમયગાળો, નાણાકીય પદ્ધતિની વગેરે પ્રકારની શરતોમાં અતિ ખાસ અને અપવાદરૂપ સંજોગોમાં લેખિતિમાં કારણ જૂથ કરીને, સચિવશ્રી, નાણા સલાહકારની પરામર્શનમાં છૂટછાટ મૂકી શકાશે.

૩.૫.<u>નાણાંકીય સહાય માટેનાં ધારાધોરણો</u>

૩.૫.૧ દરેક પ્રાયોજના માટે, કોઈ એક કે તમામ સુચવવામાં આવેલ માન્યતાપાત્ર આઈટમ માટે માન્ય ખર્ચના ૯૦ %કરતાં વધુ રકમની સહાય મળવાપાત્ર સાત પૂર્વોત્તર રાજ્યો, સિક્કિમ તેમજ જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્ય માટે જે તે આઈટમમાટે, કુલ માન્ય ખર્ચ સાથે ૯૫% સહાય મળવાપાત્ર થશે. માન્ય ખર્ચની બાકી રહેતી રકમ, યોજનાઓનો અમલ કરતી સંસ્થાએઓ પોતાનાં સાધનોમાંથી ભોગવવાનો રહેશે. જેનું સ્રોત સ્પષ્ટપણે પોતાના અરજીપત્રકમાં અને તે પછી સંસ્થાના ખર્ચપત્રકોમાં દર્શાવવાનું રહશે.

૩.૫.૨ સહાય મેળવતી દરેક સંસ્થાને, મંત્રાલયની સામાન્ય માર્ગદર્શિકા અનુસાર, બિનસરકારી સંગઠનોને, પાંચવર્ષના નાણાકીય સહયોગ બાદ, ગ્રાન્ટને તબક્કાવાર ચૂકવવામાં આવશે.

૩.૫.૩ યુનિવર્સિટીઓ, સમાજ કાર્યની તાલીમ આપતી માન્ય કોલજો, તેમજ ઉચ્ચજ્ઞાનની અન્ય સંસ્થાઓને માન્ય ખર્ચની ૧૦૦ % સમગ્ર ગ્રાન્ટ તરીકે ચુકવવામાં આવશે.

નાણાકીય સહાયની મર્યાદા

અ.નં.	સંસ્થા/સંગઠન	રાજ્ય / કેન્દ્ર શાસિત વિસ્તારનું નામ	સહાયની મર્યાદા
૧	યુનિવર્સિટી/સમાજકાર્યનું શિક્ષણ આપતી માન્ય કોલેજો, ઉચ્ચતર જ્ઞાનની અન્ય સસ્થાઓ		માન્ય ખર્ચની ૧૦૦% રકમ
૨	આ યોજના અંતર્ગતની અન્ય તમામ પ્રકારની સંગઠનો /સંસ્થાઓ	પૂર્વત્તર ભારતમાં આવેલાં સાત રાજ્યો સિક્કિમ અને જમ્મુ તથા કાશ્મીર રાજ્ય	માન્ય ખર્ચના ૯૫% ની મર્યાદા
૩	આ યોજના અંતર્ગત અન્ય તમામ પ્રકારનાં સંગઠનો / સંસ્થાઓ	અન્ય રાજ્યો કે કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશો	માન્ય ખર્ચના ૯૦ % ની મર્યાદામાં

૩.૬ અરજી અને મંજૂરી

૩.૬.૧. ચાલુ કાર્યક્રમો માટે

(જે કાર્યક્રમો માટે આ યોજના અતંર્ગત અગાઉ સહાય મંજૂર કરાઈ છે)

૩.૬.૧.૧. આ યોજના નીચે ગ્રાન્ટની રકમ છૂટી કરવા માટે જે તે સંસ્થા/સંગઠનો વેબસાઈટ http://ngogratsjve-gov.in/ngo-login પર પોતાનું ઓનલાઈન રજીસ્ટ્રેશન કરાવવું જોઈએ અને તે પછી અરજી પત્રકસાથે જોડવાના તમામ દસ્તાવેજો અપલોડ ,કરીને પોતાનું તરત જ સમાજિક ન્યાયઅને અધિકારિતા મંત્રાલય (સમાજ સુરક્ષા વિભાગ) ભારત સરકાર, નવી દિલ્હી ને ફાઈલ કરવાનું રહેશે. સંદર્ભ માટે અરજી પત્રકનો નમૂનો બિડાણ-૮ પર દર્શાવેલ છે.

૩.૬.૧.૨. જે તે વર્ષ માટેની ગ્રાન્ટ, મંત્રાલય દ્વારા આ બાબતે વખતોવખત જે સૂચનાઓ, બહાર પાડવામાં આવે તે અનુસાર, એક કે વધુ હપ્તામાં છૂટી કરવામાં આવશે.

૩.૫.૧.૩ નાણાંકીય વર્ષમાં પૂરેપૂરી ગ્રાન્ટની રકમ છૂટી કરવા માટે રાજ્ય સરકાર અથવા ભારત સરકારે નક્કી કરેલી કોઈ અન્ય સત્તાતંત્રની / સંસ્થાની ભલામણું અને નિરિક્ષણ અહેવાલ આદેશાત્મક રીતે આવશ્યક છે.

૩.૬.૨. નવી પ્રવૃત્તિ / કાર્યક્રમ માટે

(જે કાર્યક્રમ કે પ્રવૃતિમાંટે યોજના અંતર્ગત વધુ નાણા મંજૂર કરવામાં આવતાં નથી.

૩.૬.૨.૧. નવા કાર્યક્રમ/ પ્રવૃત્તિ માટેની કોઈપણ અરજી પણ સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય, ભારત સરકારેને તમામ આવશ્યક દસ્તાવેજો સહિત (જે અરજીપત્રકની સાથેજ અપલોડ કરવાના રહેશે) મોકલી આપવા, આવી અરજી મળ્યાની પહોંચ માત્રથી જ જે તે સંસ્થા/સંગઠનને આપો આપજ ગ્રાન્ટ મંજૂર થઈ છે એવું જરૂરી નથી. સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય, આવી પ્રત્યેક અરજી ઉપર, દરેક કિસ્સામાં, નાણાંકીય સહાય મંજૂર કરવા અંગેની બાબત, મંત્રાલય વખતોવખત જે કાર્યપધ્ધતિ જારી કરે તે અનુસાર વિસ્તારમાં લેશે, જે માટેની અરજી તેના ધારાધોરણે અનુસાર તમામ રીતે સંપૂર્ણરીતે ભરેલી હોવી જોઈએ.

૩.૬.૨.૨ જે તે સહાય મંજૂર કરવામાં આવે તે સહાયિત સંસ્થા /સંગઠન, તેને સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલય પાસેથી ગ્રાન્ટની સહાયની રકમ પ્રાપ્ત કરે તે પહેલા તેણે નિયત નમૂનામાં એક બોન્ડ રજૂ કરવાનું રહેશે. મંત્રાલયમાં સક્ષમ સત્તાતંત્રને તે બોન્ડ મળે તે પછી જ નાણાની રકમ તબદીલ કરવામાં આવશે. ઈન્ડેક્સ્નીટી બોન્ડ નાણામંત્રી પુર્વે રજૂ કરવાની સ્ટેમ્પવાળી રસીદ, નાણાની તબદીલી સંબંધિત તમામ પ્રકિયા, મંત્રાલયે આ સંબંધે જારી કરેલી સૂચનાઓ અનુસાર પરિપૂર્ણ કરવાની જવાબદારી જે તે સંસ્થા/સંગઠન/પ્રતિષ્ઠાપનની છે.

૩.૭ કાર્યક્રમ વ્યવસ્થાપન

૩.૭.૧. રાજ્ય સરકાર / કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશોના નોડલ વિભાગ

દરેક રાજ્ય સરકાર / કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશો આ કાર્યક્રમ માટે પોતાના એક વિભાગને નોડલ વિભાગ તરીકે જાહેર કરવાનો રહેશે. આ નોડલ વિભાગ એવી રીતે પસંદ કરવો જોઈએ કે તે અત્યંત કાર્યદક્ષરીતે, સંપૂર્ણ રાજ્યમાં /કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશમાં આ કાર્યક્રમ અસરકારક અલમ માટે નોડલ પ્રકારની જવાબદારી અસરકારરીતે બજાવી શકે.

3.૭.૨ જિલ્લા કક્ષાએ નોડલ જવાબદારી

દરેક રાજ્ય સરકાર / કેન્દ્ર શાસીત પ્રદેશે જિલ્લા કક્ષાએ એક નોડલ અધિકારી / એજન્સી નીયત કરવાની રહેશે. જેને જિલ્લા કક્ષાએ આ કાર્યક્રમની અસરકારક અમલ અંગેની સંપૂર્ણ જવાબદારી સોંપવાની રહેશે.

3.૭.3. <u>સ્થાનિક કક્ષાએ વ્યવસ્થાપન</u>

સ્થાનિક કક્ષાએ, રાજ્ય સરકાર યોજનાના અસરકારક અમલ માટે તેમજ કાર્યક્રમ ઉપર દેખરેખ રાખવા માટે ગ્રામ પંચાયત અથવા નગરપાલિકા મહાનગરપાલિકાને જે લાગુ પડતું હોય તેને જવાબદારી સોંપે એમ અપેક્ષિત છે.

3.૮ <u>સહાય માટેની શરત</u>

3.૮.૧. સહાયિત સંસ્થા /સંગઠન/પ્રતિષ્ઠાન કેન્દ્ર સરકાર, રાજ્ય સરકાર અથવા તેઓએ નિયુક્ત કરેલ જે તે સત્તામંડળ જે તે સત્તા મંડળના અધિકારી માટે અથવા મંત્રાલયે નિયુક્ત કરેલ કોઈપણ સંસ્થાના અધિકારી દ્વારા નિરિક્ષણ માટે ખુલ્લું રહેશે.

3.૮.૨ સહાયિત સંસ્થા જો કોઈ સેમિનાર, પરિષદ કે તાલીમ કાર્યક્રમનું સરકારી ખર્ચે આયોજન કરે તો તેમાં કોઈપણ પરદેશી પ્રતિનિધિને ભારત સરકારની પૂર્વ મંજૂરી થી જ આમંત્રિત કરી શકાશે.

3.૮.3. કોઈપણ સંસ્થાએ, તેણે આ યોજના અંતર્ગત ગ્રાન્ટ માટે અરજી કરી હોય તે હેતુ માટે જો તેને અન્ય કોઈ સરકારી સ્રોતમાંથી અગાઉ ગ્રાન્ટ મળી હોય અથવા તેવી ગ્રાન્ટ મળવાનુંજો અપેક્ષિત હોય તો આવા સરકારી સ્રોતમાંથી મળેલ / મળવાપાત્ર ગ્રાન્ટની રકમ ધ્યાને લઈને જ સામાન્યતઃ કેન્દ્ર સરકારની ગ્રાન્ટમાટે ગણતરી કરવામાં આવશે.

3.૮.૪. સહાયતિ સંસ્થા, આ યોજા અંતર્ગત તેમનેમળેલ ગ્રાન્ટના અલગથી જ હિસાબી નિભવાશે તે હિસાબો ભારત સરકારનાઅધિકૃત અધિકારી દ્વારા નિરીક્ષણ માટે/ચકાસણી માટે હમેશા

ખુલ્લા રહેશે. આહિસાબ આંતરિક ઓડિટ અથવા સહવર્તીઓડિટ વ્યવસ્થા માટે પણ ખુલ્લા રહેશે વળી, તે ભારતના કોમ્પ્ટ્રોલર અને ઓડિટર જનરલ (CAG) ના ટેસ્ટ ચેકીંગ માટે પણ ખુલ્લારહેશે.

૩.૮.૫ સહાયતિ સંસ્થા સરકારી ગ્રાન્ટમાતી સંપૂર્ણત: અથવા ઠીકઠીક પ્રમાણમાં પ્રાપ્ત કરેલ તમામ અસક્યામતોનું રેકર્ડ સ્ટોક રજીસ્ટરમાં નિભાવશે અને ઓડિટર તે માગે ત્યારે જોવા / તપાસવા માટે રજૂ કરશે. આ બાબતે જનરલ ફાયનાન્સિઅલ રૂલ્સ, ૧૯૬૩ (ભારત સરકાર)ની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે.

૩.૯. <u>નિરીક્ષણ અને સુનિયંત્રણ</u>

૩.૯.૧. આ યોજના નીચે ગ્રાન્ટ મેળવવાના સંસ્થા/સંગઠન નિયમિત ફીડબેક અને સુનિયંત્રણ માટે પોતાનાસમયકાલીન અહેવાલો નિયત નમૂનામાં મંત્રાલયને નિયમિત રીતે રજૂ કરશે રાજ્ય સરકાર/કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશો કે મંત્રાલયે સૂચિત કરેલી કોઈપણ સંસ્થા / એજન્સી આ સંસ્થા /સંગઠનનું નિયંત્રિત નિરીક્ષણ હાથ ધરશે અને સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલયને તેનો અહેવાલ રજૂ કરશે.

૩.૯.૨. એ બાબત ખાસ અગત્યની છે કે સરકાર પાસેથી નાણા ભંડોળ પ્રાપ્ત કરનાર સંસ્થા કોમ્પ્યુટરરાઈઝ્ડ Detabase માહિતી આધાર પ્રસ્થાપિત કરશે અને નિભાવશે. આનાથી અસરકારક સંદેશ વ્યવહાર સુનિશ્ચિત થશે તેમજ છ-માસિક અહેવાલ તદન સમયસર પાઠવવાનું સુગમ બનશે તેમજ મૂલ્યાંકન માટેમંત્રાલય અને જેની આવશ્યકતા રહેલી છે તે ડ્રગ એબ્યુસ મોનિટરીંગસિસ્ટમ અહેવાલ (DAMS અહેવાલ) સમયસર મોકલી શકાશે. IRCAકેન્દ્ર નિયમિત રીતે નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ સોશિયલ ડિફેન્સ (NISD) નવી દિલ્હીને DAMS અહેવાલ ઓન લાઈન મોકલશે.

૩.૯.૩ આ યોજના નીચે જે સેવાઓનું વિતરણ કરવામાં આવી રહ્યુ છે. તેને ધોરણસર બનાવતા તેમજ તેની ગુણવત્તાના નિયંત્રણ માટે મેન્યુઅલ ઓફ મિનિયમ સ્ટાન્ડર્સ (ન્યુનતમ ધોરણે માટેની માર્ગદર્શિકા) વિકસાવાઈ રહેલ છે. આ મેન્યુઅલની સંદેશ, આ યોજના નીચે આવરી લેવાની તમામ પ્રવૃતીઓના ઉદેશો ઝીણવટભરી રીતે આવરી લઇ ને તેમાં જે ન્યુનતમ આપૂર્તિ કે પરિણામો (ઈનપુર અને આઉટ) અપેક્ષિત છે તેમજ દરેક દરેક કાર્યકર્તાઓયોજના અંતર્ગત જે ફરજો બજાવવાની છે તેની વિગતોIRCA કેન્દ્રનું ભૌતિક વાતાવરણ, તેમાં સેવા મેળવતા આવતા ક્લાયન્ટના અધિકારો અને તે અંતર્ગત કર્મચારીઓની ફરજો વગેરે વિગતો આવરી લેવામાં આવી છે. તેથી યોજનાનાં વિવિધ પાસાંઓ અને અંશો નીચેનો અમલ મેન્યુઅલની જોગવાઓ અનુસાર સુસંગત રીતે થાય છે કે કેમ તે તપાસી, કાર્યક્રમના નિરીક્ષણ / સમીક્ષામાં મેન્યુઅલનાં ન્યૂનતમ ધોરણોનું પાલન થી રહેલ છે કે કેમ તે બધી બાબતો ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

૩.૯.૪. તકેદારી-સહ-સુનિયંત્રણ સમિતિ/સેલ/એજન્સીનું મહેનતાણું અને માથાદીઠ ખર્ચ યોજનાની કુલ ફાળવણીની રકમનીર ૩ % કરતાં વધવું જોઈએ નહીં.

૩.૧૦. યોજનાનાં પત્રકો

આ યોજના નીચે ગ્રાન્ટ મેળવતી દરેક સંસ્થા / સંગઠન સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા મંત્રાલયને દર છ મહિને નીચેની વિગતો સાથે પ્રગતિ અહેવાલ રજૂ કરશે.

અનુ. નંબર	પત્રકનું મથાળું	મંત્રાલયમાં તે અહેવાલ પહોંચાડવા માટેની નિયત તારીખ	નમૂનો
૧	છ માસિક પ્રગતિ અહેવાલ (HYPR)	એપ્રિલ-સપ્ટેમ્બરના છ મહિના તેમજ ઓક્ટોમ્બર-માર્ચના છ મહિના પૂરા થયા તેના ૧૫ દિવસની અંદર	નમૂનો V

આ છ માસિક પ્રગતિ અહેવાલ (HYPR) માં અન્ય બાબતોની સાથેસાથે ગ્રાન્ટના વપરાતી છ મહિનાની સમયગાળાની વિગતો પત્ર સામેલ કરવામાં આવી છે. જો છ મહિનામાં ગ્રાન્ટનો જે વપરાશ થતો હોય તેની વિગતો સામેલ નહીં કરવામાં આવે તો તે પછીની ગ્રાન્ટની ફાળવણીમાં અવરોધ પેદા થશે.

૩.૧૧ ઉપયોગીતા પ્રમાણ પત્રો

આ યોજના નીચે ગ્રાન્ટ મેળવતી દરેક સંસ્થા / સંગઠન દરેક નાણાંકિય વર્ષના અંતે નીચે પ્રમાણેની વિગતો સાથેના ઉપયોગીતા પ્રમાણપત્રો સામાજિક ન્યાયઅને અધિકારીતા મંત્રાલયને રજુ કરશે.

અનુ. નંબર	ઉપયોગીતા પ્રમાણપત્રોનો પ્રકાર	મંત્રાલયમાં તે પ્રમાણપત્ર પહોંચાડવા માટેની નિયત તારીખ	નમૂનો
૧	મળેલ ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ સંબંધિત ઉપયોગિતા પ્રમાણપત્ર	જે તે નાણાકીય વર્ષ પૂરું થયા પછીની તારીખ ૩૦ મી જૂન	GFR19-A

બિડાણ-૧ (ભાગ-૧)

(ફકરા નં.૩.૩.૧.૧)

દારૂ અને કેફી દ્રવ્યોના દુરૂપયોગ સામે અંટકાયતી શિક્ષક અને જાગૃતિ નિર્માણ કાર્યક્રમ

૧. શિક્ષણાત્મક અને જાગૃતિ સંબંધિત સાહિત્યનું નિર્માણ અને પ્રચાર

(અ) પોસ્ટર, ફ્લેશ કાર્ડ, ફ્લેનલ ચાર્ટ,ફ્લીપ ચાર્ટ

(બ) ચોપાનિયા / બ્રોશર/ પ્રચાર પત્રિકા

(ક) હોર્ડિંગ્સ (મોટા બોર્ડ) પેનલ/બેનર્સ

(ડ) પુસ્તીકાઓ / સામયિકો વગેરે

૨. સામુદાયિક ભાગીદારીના કાર્યક્રમો

(અ) આ લક્ષિત જૂથોની ઓળખ

(બ) નુક્કડ બેઠકો, કાર્યશાળા, પરિષદો

(ક) નિબંધ, ચર્ચા સભા/સૂત્રો, નાટિકા/એકાંકી સ્પર્ધા

(ડ) મૂક અભિનય દ્રશ્યો, શેરી નાટકો, લોક માધ્યમો વગેરે

(ઈ) રાષ્ટ્રીય મહત્વના દિન- પ્રજાસત્તાક દિન, સ્વતંત્ર્ય દિન, ગાંધી જયંતિ દિન,આંતર રાષ્ટ્રીય વ્યસન મુક્તિ દિન અને ગેર કાયદે હેરફેર વિરોધી દિન,૨૬મી જુનના દિવસોએ વિશેષ જાગૃતી કાર્યક્રમો.

૩. તાલીમ શિબરો -સ્વૈચ્છિક કાર્યકરો માટે

૪. દારૂ અને કેફી દ્રવ્યોના દુરૂપયોગ સાથે જાગૃતિ કેળવવાની અન્ય કોઈપણ પ્રવૃતિઓ

બિડાણ-૨ (ભાગ-૧) ફકરા નં. ૩.૩.૧.૨

વ્યસનો ભોગ બનેલ વ્યક્તિઓની સંકલિત પુનઃસ્થાપન માટે ૧૫ પથારીની ક્ષમતાવાળું કેન્દ્ર –IRCA કેન્દ્ર સ્થાપવા માટેનાં ધોરણો

અનુ. નંબર	જગ્યાનું નામ	જગ્યાની સંખ્યા	માસિક ખર્ચ	વાર્ષિક ખર્ચ રૂપિયા	ન્યૂનતમ શૈક્ષણિક લાયકાત
અ.	આવર્તક ખર્ચ				
(અ)	વહીવટી				
૧.	પ્રોજેક્ટ કો.ઓર્ડીનેટર સહ- વ્યાવસાયિક (પરામર્શક) કાઉન્સેલર	૧	૧૩,૫૦૦	૧,૬૨,૦૦૦	સ્નાતક અને આવા કેન્દ્રની વ્યવસ્થાનો ઓછામાં ઓછાં ૩ વર્ષનો અનુભવ અથવા આવા કેન્દ્ર ચલાવવા માટે દર્શાવી શકાય તેવી ક્ષમતા અને કોમ્પ્યુટર સંચાલનનું સામાન્ય જ્ઞાન
૨	હિસાબનીશ સહ- ક્લાર્ક	૧	૯૦૦૦	૧,૦૮,૦૦૦	હિસાબી જ્ઞાન સાથેના સ્થાનતક અને કોમ્પ્યુટર સંચાલનનું સામાન્ય જ્ઞાન
૩	સફાઈ કામદાર /ચોકીદાર	૨	૨ x૩૭૦૦ =૭૪૦૦	૮૮,૮૦૦	
(બ)	તબીબી				
૧	તબીબી અધિકૃત (અંશકાલીન)	૧	૧૨,૦૦૦ (શહેરી કેન્દ્ર) ૧૫,૦૦૦ (ગ્રામીણ કેન્દ્ર)	૧,૪૪,૦૦૦ (શહેરી કેન્દ્ર ૧,૮૦,૦૦૦ (ગ્રામીણ કેન્દ્ર)	એમબીબીએસ અથવા તેની સમકક્ષ ડીગ્રી ભારતીય તબીબી વ્યવસ્થા વિભાગ, આરોગ્ય અને કુટુંબકલ્યાણ મંત્રાલય ભારત સરકાર દ્વારા માન્ય
૨	પરામર્શક (કાઉન્સેલર) સામાજિક કાર્યકર /મનોવૈજ્ઞાનિક) સામુદાયિક કાર્યકર	૩	૩ X ૧૧,૩૦૦ = ૩૩,૯૦૦	૪,૦૬,૮૦૦	સ્નાતક + સંબંધિત ક્ષેત્રના ત્રણ વર્ષના અનુભવ સાથે વ્યસનમુક્તિના ક્ષેત્રે બે વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા ધીર-ગંભીર વ્યક્તિ. વ્યસન મુક્તિ કાઉન્સેલિંગમાં

					ડિગ્રી/ડિપ્લોમાં ધરાવનારને વિશેષ પસંદગી
૩	યોગા થેરાપિષ્ટ (અંશકાલિન)	૧	૪,૫૦૦	૫૪,૦૦૦	ભારતીય તબીબી વ્યવસ્થા વિભાગ આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય ભારત સરકાર દ્વારા માન્ય જે તે શાખામાં પૂરતો અનુભવ ધરાવતા ને વિશેષ પસંદગી
૪	નર્સ /બોર્ડ બોય	૨ *	૧૦,૦૦૦* ૨=૨૦,૦૦૦	૨,૪૦,૦૦૦	નર્સ-માન્ય સંસ્થામાંથી નર્સિંગનું પ્રમાણપત્ર અને હાઈસ્કૂલ અતવા સમકક્ષ શિક્ષણ વોર્ડબોયઃ ૮ મું ધોરણ પાસ, આવાં કેન્દ્રોમાં કામ કર્યાના અનુભવને પસંદગી
૫	સમવયસ્ક (Peer) શિક્ષક	૧	૮૨૦૦	૯૮,૪૦૦	સાક્ષર હોવા જોઈએ ભૂતકાળમાં વ્યસનનો ભોગ બનેલ હોય તેવા ૧-૨ વર્ષના અનુભવ ધીર-ગંભીર પ્રકૃતિના વ્યક્તિ જેમે વ્યસનની વ્યક્તિઓ સાથે કામ કરવાની ઈચ્છા હોય અને સહાનુભૂતિ, પ્રત્યાપન કૌશલ્ય જેવી ગુણકક્ષા ધરાવતા હોયવળી તાલીમ લેવા ઈચ્છુક હોય અને કેફી દ્રવ્યો વાપરતા, ખરીદવા અથવા વેણ કરવાથી દુર રહેતા હોય. નુકશાન કારક કેફી દ્રવ્યોનો ઉપયોગ વગેરે કામગીરીમાટે કામ કરવા ઉત્સુક હોય
કુલ		૧૨	૧,૦૮,૦૦૦ (શહેરી કેન્દ્ર	૧૩,૦૨,૦૦૦ (શહેરી કેન્દ્ર	

			૧,૧૧,૫૦૦ (ગ્રામ્ય કેન્દ્ર)	૧૩,૩૮,૦૦૦ (ગ્રામ્ય કેન્દ્ર)	

- સંસ્થાને નાણાંકીય ફાળવણીના એકંદર મર્યાદામાં રહીને આ જગ્યાઓ ધારણ કરનારાઓ વચ્ચે ઓછા-વત્તા- વેતનની ફાળવણી કરવાનો વિશેષ અધિકાર રહેશે.

(બ)	આવર્તક ખર્ચ	કર્મચારીગણના વેતન સિવાય	
અનુ.નંબર	બાબત	માસિક ખર્ચ રૂપિયા	વાર્ષિક ખર્ચ રૂપિયા
૧	ભાડું	૧૨,૦૦૦ x ૧૪,૪૦૦, ૧૮,૦૦૦ વર્ગ z, y, x ના શહેરો માટે	૧,૪૪,૦૦૦ વર્ગ-z ૧,૭૨,૦૦૦ વર્ગ- y ૨,૧૬,૦૦૦ વર્ગ x
૨	દવાઓ	૯૦૦૦	૧,૦૮,૦૦૦
૩	કન્ટીજન્સી (સ્ટેશનરી, પાણી, વીજળી, પોસ્ટેજ, ટેલિફોન, પથારી, ચાદર, નિભાવ/બદલવા	૬૦૦૦	૭૨,૦૦૦
૪	વાહન વ્યવહાર પેટ્રોલ વાહન નિભાવ	૩૬૦૦	૪૩,૨૦૦
૫	૧૫ અંતેવાસી માટે રસોડા/ભોજન ખર્ચ રૂ.૭૫/- પ્રતિ દિન ત્રણે ટંકના ભોજન માટે	૩૩,૭૫૦	૪,૦૫,૦૦૦
		શહેર માટે ૧,૭૮,૯૫૦ વર્ગ x ના **૨૧,૪૬,૨૦૦ શહેર માટે ૧,૭૫,૯૫૦ (ગ્રામીણ વિસ્તાર) *૨૧,૧૦૨,૦૦ x કક્ષા z નું શહેર) ૧,૭૮,૨૫૦ ગ્રામીણ વિસ્તાર *૨૧,૩૯,૦૦૦ X કક્ષાનું y નું શહેર) ૧,૭૮,૨૫૦ ગ્રામીણ વિસ્તાર **૨૧,૮૨,૨૦૦ X કક્ષાનું X નું શહેર)	

નોંધ:- કુલ મંજૂર કરવામાં આવેલ ખર્ચની મર્યાદામાં રહીને દવાઓ, કન્ટીજન્સી, વાહન વ્યવહારના સદરે

ખર્ચમાં ૨૦% સુધીની વધઘટ માન્ય ગણાશે.

ક. અનાવર્તક ખર્ચ (કેન્દ્ર શરૂ કરવામાં આવે ત્યારે એકજ વખત માન્ય ખર્ચ)

૨૦ પથારી, ૩-ટેબલ, ચાદર બ્લેન્કેટ ના ત્રણ સેટ.

ઓફિસ ફર્નીચર, સાધનો, કોમ્પ્યુટર, રેફીજરેટર વિગેરે રૂા.૨,૨૫,૦૦૦

- રસોડા/ભોજન ખર્ચની રકમ ખરેખર અંતેવાસીઓની હાજરી પ્રમાણે ગણતરીમાં લેવાશે.
- માન્ય ખર્ચની ૧૦% રકમ, સંબંધિત સંસ્થાએ ભોગવવાની રહેશે. પરંતુ, દેશમાં પૂર્વોત્તર રાજ્યો, સિક્કિમ અને જમ્મુ તથા કાશ્મીર રાજ્યમાં સંસ્થાઓએ માત્ર૫% રકમ (ભોગવવાની રહેશે)
- ભાડાની ચૂકવણી શહેરની X, Y, Z કક્ષા ઉપર નિર્ભર છે. શહેરોનું X, Y, Zમાં વર્ગીકરણ ભારત સરકારના ખર્ચ સંબંધિત વિભાગ ઓફિસ મેમોરેન્ડમ નં.૨ (૧૩) ૨૦૦૮.E. II-B M-29- 8-2008 થી જાહેર કરેલછે. આ માટે વધુમાં વધુ ખર્ચ નીચેની મર્યાદામાં અથવા ખરેખર ખર્ચ તે પૈકી જે ઓછું હોય તે માન્ય રહેશે.
- વર્ગ xની કક્ષાનાં શહેરો રૂા.૧૮,૦૦૦ પ્રતિમાસ
- વર્ગYની કક્ષાનાં શહેરો રૂા.૧૪,૪૦૦પ્રતિમાસ
- વર્ગzની કક્ષાનાં શહેરો રૂા.૧૨,૦૦૦પ્રતિમાસ
- જો મકાનની માલિકી સંસ્થાની પોતાની હોય તો ભાડું મળવાપાત્ર નથી, પરંતુ નિભાવખર્ચ તરીકે માન્ય ભાડાખર્ચની ૧૦% રકમ નિભાવખર્ચ તરીકે ચૂકવાશે.

બિડાણ-૩ (ભાગ-૧)

(ફકરા નં. ૩.૩.૧.૧૧)

વ્યસનનો ભોગ બનેલ વ્યક્તિઓના સંકલિત પુનઃસ્થાપન માટે ૩૦ પથારીની ક્ષમતાવાળું કેન્દ્ર – IRCA કેન્દ્ર શરૂ કરવા માટેનાં ધોરણો.

અનુ.નં.	જગ્યાનું નામ	જગ્યાની સંખ્યા	માસિક ખર્ચ રૂપિયા	વાર્ષિક ખર્ચ રૂપિયા	ન્યૂનતમ લાયકાત
અ.	આવર્તક ખર્ચ				
(અ)	વહીવટી				
૧	પ્રોજેક્ટ કો-ઓર્ડિનેટર સહ-વ્યવસાયિક કાઉન્સેલર	૧	૧૩,૫૦૦	૧,૬૨,૦૦૦	સ્નાતક અને આવાં કેન્દ્રની વ્યવસ્થાનો ઓછામાં ઓછો અનુભવ અથવા આવાં કેન્દ્ર ચલાવી શકાય તેવી દર્શાવી શકાય તેવી ક્ષમતા અને કોમ્પ્યુટર સંચાલનનું સામાન્ય જ્ઞાન
૨	હિસાબનીશ સહ-ક્લાર્ક	૧	૯૦૦૦	૧,૦૮,૦૦૦	હિસાબી જ્ઞાન સાથેના સ્નાતક અને કોમ્પ્યુટર સંચાલનનું સામાન્ય જ્ઞાન
૩	સફાઈ કામદાર /ચોકીદાર	૨	૨ x૩,૭૦૦ =૭૪૦૦	૮૮,૮૦૦	
(બ)	તબીબી				
૧	તબીબી અધિકૃત (અંશકાલીન)	૧	૧૨,૦૦૦ (શહેરી કેન્દ્ર) ૧૫,૦૦૦ (ગ્રામીણ કેન્દ્ર)	૧,૪૪,૦૦૦ (શહેરી કેન્દ્ર ૧,૮૦,૦૦૦ (ગ્રામીણ કેન્દ્ર)	એમબીબીએસ અથવા તેની સમકક્ષ ડીગ્રી ભારતીય તબીબી વ્યવસ્થા વિભાગ, આરોગ્ય અને કુટુંબકલ્યાણ મંત્રાલય ભારત સરકાર દ્વારા માન્ય
૨	પરામર્શક (કાઉન્સેલર) સામાજિક કાર્યકર /મનોવૈજ્ઞાનિક) સામુદાયિક કાર્યકર	૫	૫ X ૧૧,૩૦૦ =૫૬,૫૦૦	૬,૭૮,૦૦૦	સ્નાતક + સંબંધિત ક્ષેત્રના ત્રણ વર્ષના અનુભવ સાથે વ્યસનમુક્તિના ક્ષેત્રે બે વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા ધીર-ગંભીર વ્યક્તિ. વ્યસન મુક્તિ કાઉન્સેલિંગમાં ડિગ્રી/ડિપ્લોમાં

					ધરાવનારને વિશેષ પસંદગી
૩	યોગા થેરાપિષ્ટ (અંશકાલિન)	૧	૪,૫૦૦	૫૪,૦૦૦	ભારતીય તબીબી વ્યવસ્થા વિભાગ આરોગ્ય પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય ભારત સરકાર દ્વારા માન્ય જે તે શાખામાં પૂરતો અનુભવ ધરાવનાર
૪	નર્સ /વોર્ડ બોય	૪ *	૪ X ૧૦,૦૦૦ =૪૦,૦૦૦	૪,૮૦,૦૦૦	નર્સ -માન્ય સંસ્થામાંથી નર્સિંગનું પ્રમાણપત્ર અને હાઈસ્કૂલ અથવા સમકક્ષ શિક્ષણ વોર્ડબોય ૮ મું ધોરણ પાસ, આવાં કેન્દ્રોમાં કામ કરવાનો અનુભવ ધરાવનારાને પસંદગી
૫	સંપ્રવયસ્ક (Peer) શિક્ષક	૧	૮૨૦૦	૯૮,૪૦૦	સાક્ષર હોવા જોઈએ. ભૂતકાળમાં વ્યસનની ભોગ બનેલ હોય તેવા ૧-૨ વર્ષના અનુભવ ધીર-ગંભીર પ્રકૃતિના વ્યક્તિ જેમે વ્યસનની વ્યક્તિઓ સાથે કામ કરવાની ઈચ્છા હોય અને સહાનુભૂતિ, પ્રત્યાયન કૌશલ્ય જેવી ગુણકક્ષા ધરાવતા હોયવળી તાલીમ લેવા ઈચ્છુક હોય અને કેફી દ્રવ્યો વાપરવા, ખરીદવા વેચવાના કાર્યોથી દુર રહેતા હોય. નુકશાન કારક કેફી દ્રવ્યોનો ઉપયોગ વગેરે કામગીરી કરવા માટેના કાર્ય કરવા ઉત્સુક હોય
	કુલ	૧૬	૧,૫૧,૦૦૦ (શહેરી કેન્દ્ર ૧,૫૪,૧૦૦	૧૮,૧૩,૨૦૦ (શહેરી કેન્દ્ર ૧૮,૪૯,૨૦૦	

		(ગ્રામ્ય કેન્દ્ર)	(ગ્રામ્ય કેન્દ્ર)	

- સંસ્થાને નાણાંકીય ફાળવણીના એકંદર મર્યાદામાં રહીને આ જગ્યાઓધારણ કરનારાઓ વચ્ચે ઓછા-વત્તા-વેતનની ફાળવણી કરવાનો વિશેષ અધિકાર રહેશે.

(બ)	આવર્તક ખર્ચ	કર્મચારીગણના વેતન સિવાય	
અનુ.નંબર	બાબત	માસિક ખર્ચ રૂપિયા	વાર્ષિક ખર્ચ રૂપિયા
૧	ભાડું	૧૮,૦૦૦ વર્ગ z ના શહેર માટે**૨૧,૦૦૦x ના શહેર માટે ** ૨૪,૦૦૦ x ના શહેર માટે**	૨,૧૬,૦૦૦, ૨,૫૨,૦૦૦ ૨,૮૮,૦૦૦
૨	દવાઓ	૧૮,૦૦૦	૨,૧૬,૦૦૦
૩	કન્ટીજન્સી (સ્ટેશનરી, પાણી, વીજળી, પોસ્ટેજ, ટેલિફોન, પથારી, ચાદર, નિભાવ/બદલવા	૮૪૦૦	૧,૦૦,૮૦૦
૪	વાહન વ્યવહાર પેટ્રોલ વાહનનો નિભાવ ખર્ચ	૬૦૦૦	૭૨,૦૦૦
૫	૩૦ અંતેવાસી માટે રસોડા/ભોજન ખર્ચ રૂ.૭૫/- પ્રતિ દિન લેખે ત્રણે ટંકના ભોજન માટે	૬૭,૫૦૦	૮,૧૦,૦૦૦
કુલ બ		૧,૧૭,૯૦૦ કક્ષા Z નાશહેર માટે	૧૪,૧૪,૮૦૦
		૧,૨૦,૯૦૦ કક્ષા Y ના શહેર માટે	૧૪,૫૦,૮૦૦
		૧,૨૩,૯૦૦ કક્ષા X ના શહેર માટે	૧૪,૮૬,૮૦૦
કુલ અને અને બ		૨,૫૯,૦૦૦ (શહેરી વિસ્તાર માટે z કક્ષાના શહેર)**૩ ૨,૨૮,૦૦૦ ૨,૭૨,૦૦૦ (શહેરી વિસ્તાર માટે y કક્ષાના શહેર)**૩ ૨,૬૪,૦૦૦ ૨,૭૫,૦૦૦ (શહેરી વિસ્તાર માટે x કક્ષાના શહેર)**૩ ૩,૦૦,૦૦૦ ૨,૭૨,૦૦૦ (ગ્રામીણ વિસ્તાર માટે z કક્ષાના શહેર)**૩ ૨,૬૪,૦૦૦ ૨,૭૫,૦૦૦ (ગ્રામીણ વિસ્તાર માટે x કક્ષાના શહેર)**૩ ૩,૦૦,૦૦૦ ૨,૭૮,૦૦૦ (ગ્રામીણ વિસ્તાર માટે x કક્ષાના શહેર)**૩ ૩,૩૫,૦૦૦	

નોંધ- કુલ મંજૂર કરવામાં આવેલ ખર્ચની મર્યાદામાં રહીને દવાઓ, કન્ટીજન્સી, વાહન વ્યવહારના સદરે ખર્ચના

૨૦% સુધીની અંદરોઅંદર ફાળવણી માન્ય ગણાશે.

ક. અનાવર્તક ખર્ચ (કેન્દ્ર શરૂ કરવામાં આવે ત્યારે એકજ વખત માન્ય ખર્ચ)

૪૦ પથારી, ૩-ટેબલ, ચાદર બ્લેન્કેટ ના ત્રણ સેટ,

ઓફિસ ફર્નીચર, સાધનો, કોમ્પ્યુટર, રેફ્રીજરેટર વિગેરે રૂ.૩,૦૦,૦૦૦

નોંધ –

- માન્ય ખર્ચની ૧૦% રકમ સંબંધિત સંસ્થાઓએ ભોગવવાની રહેશે. પરંતુ દેશના પુર્વોત્તર રાજ્યો , સિક્કીમ તથા જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્યોમાં , સંસ્થાઓએ માત્ર ૫% રકમ ભોગવવાની રહેશે.
- રસોડા/ભોજન ખર્ચની રકમ ખરેખર અંતેવાસીઓની હાજરી પ્રમાણે ગણતરીમાં લેવાશે.
- ભાડાની ચૂકવણી શહેરનીX, Y, Z કક્ષા ઉપર નિર્ભર છે. શહેરોનું X, Y, Zમાં વર્ગીકરણ ભારત સરકારના ખર્ચ સંબંધિત વિભાગે ઓફિસ મેમોરેન્ડમ નં.૨ (૧૩) ૨૦૦૮,E, II-II M-29- 8-2008 થી જાહેર કરેલછે. આ માટે વધુમાં વધુ ખર્ચ નીચેની મર્યાદામાં અથવા ખરેખર ખર્ચ તે પૈકી જે ઓછું હોય તે માન્ય રહેશે.
- વર્ગ xની કક્ષાનાં શહેરો રૂ.૧૮,૦૦૦ પ્રતિમાસ
- વર્ગYની કક્ષાનાં શહેરો રૂ.૧૪,૪૦૦પ્રતિમાસ
- વર્ગzની કક્ષાનાં શહેરો રૂ.૧૨,૦૦૦પ્રતિમાસ

જો મકાનની માલિકી સંસ્થાની પોતાની હોય તો ભાડું મળવાપાત્ર નથી, પરંતુ નિભાવખર્ચ તરીકે માન્ય ભાડાખર્ચની ૧૦% રકમ નિભાવખર્ચ તરીકે ચૂકવાશે.

બિડાણ:-૪ ભાગ-૧

(ફકરા નં.૩.૩.૧.૧૧)

વ્યસનનો ભોગ બનેલા વ્યક્તિઓના સંકલિત પુન:સ્થાપન માટે ૫૦ પથારીની ક્ષમતાવાળાIRCA-કેન્દ્ર સ્થાપવા માટેના ધોરણો

અ.નું	જગ્યાનું નામ	જગ્યાની સંખ્યા	માસિક ખર્ચ રૂપિયા	વાર્ષિક ખર્ચ રૂપિયા	ન્યુનતમ શૈક્ષણિક લાયકાત
અ.	આવર્તક ખર્ચ				
(અ)	વહીવટી				
૧.	પ્રોજેક્ટકો ઓર્ડિનેટ રસહ-વ્યાવસાયિક(પરામર્શક) કાઉન્સેલ	૧	૧૩,૫૦૦	૧,૬૨,૦૦૦	સ્નાતક અને આવાં કેન્દ્રની વ્યવસ્થાનો ઓછામં ઓછો ૩ વર્ષનો અનુભવ અથવા આવાં કેન્દ્ર ચલાવી શકાય તેવી દર્શાવી શકાય તેવી ક્ષમતા અને કોમ્પ્યુટર સંચાલનનું સામાન્ય જ્ઞાન
૨.	હિસાબનીશ-સહ-ક્લાર્ક	૧	૮૦૦૦	૧,૦૮,૦૦૦	હિસાબી જ્ઞાન સાથેના સ્થાનતક અને કોમ્પ્યુટર સંચાલનનું સામાન્ય જ્ઞાન
૩.	સફાઇકામદાર/ ચોકીદાર	૨	૨x૩૭૦૦=૭૪૦૦	૮૮,૮૦૦	

બ. તબીબી

૧.	તબીબી અધિકારી	૧	૧૨000 (શહેરી કેન્દ્ર) ૧૫000 (ગ્રામીણ કેન્દ્ર)	૧,૪૪,૦૦૦ (શહેરી કેન્દ્ર) ૧,૮૦,૦૦૦ (ગ્રામીણ કેન્દ્ર)	એમબીબીએસ અથવા તેની સમકક્ષ ડીગ્રી ભારતીય તબીબી વ્યવસ્થા વિભાગ,આરોગ્ય અને કુટુંબકલ્યાણ મંત્રાલય ભારત સરકાર દ્રારા માન્ય
૨.	પરામર્શક (કાઉન્સેલર)સામાજિક કાર્યક્રમ/મનોવૈજ્ઞાનિક /સમુદાયિકકાર્યકર	૭	૭x૧૧૩૦૦=૭૯૧૦૦		સ્નાતક + સંબંધિત ક્ષેત્રના ત્રણ વર્ષના અનુભવ સાથે વ્યસનમુક્તિના ક્ષેત્રે બે વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા ધીર-ગંભીર વ્યક્તિ. વ્યસન મુક્તિ કાઉન્સેલિંગમાં ડિગ્રી/ડિપ્લોમાં ધરાવનારને વિશેષ પસંદગી
૩.	યોગ થેરાપિસ્ટ (અંશકાલીન)	૧	૪૫૦૦	૫૪,૦૦૦	ભારતીય તબીબી વ્યવસ્થા વિભાગ આરોગ્ય પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય ભારત સરકાર દ્રારા માન્ય જે તે શાખામાં પુરતો અનુભવ ધરાવનાર
૪.	નર્સ/બોર્ડબોય	૫	૧૦૦૦x૫ = ૫૦,૦૦૦	૬,૦૦,૦૦૦	નર્સ:-માન્ય સંસ્થામાંથી નર્સિંગનું પ્રમાણપત્ર અને હાઈસ્કૂલ અતવા

					સમકક્ષ શિક્ષણ બોર્ડમાંથી ૮ મું ધોરણ પાસ. આવાં કેન્દ્રોમાં કામ કર્યાના અનુભવને પસંદગી
૫.	સમવયસ્ક(Peer) શિક્ષક	૧	૮૨૦૦	૯૮,૪૦૦	સાક્ષર હોવા જોઈએ. ભૂતકાળમાં વ્યસનનો ભોગ બનેલ હોય તેવા ૧-૨ વર્ષના અનુભવી અને ગંભીર પ્રકૃત્તિના વ્યક્તિ જેમણે વ્યસની વ્યક્તિઓ સાથે કામ કરવાની ઈચ્છા હોય અને સહાનુભૂતિ, પ્રત્યાયન કૌશલ્ય જેવી ગુણકક્ષા ધરાવતા હોય.વળી તાલીમ લેવા ઈચ્છુક હોય અને કેફી દ્રવ્યો વાપરવા, ખરીદવા અથવા વેચાણ કરવાથી દૂર રહેતા હોય. નુકશાન કારક કેફી દ્રવ્યોનો ઉપયોગ વગેરે માટે કામ કરવા ઉત્સુક હોય
	કુલ (અ)	૧૯	૧,૮૩,૭૦૦ (શહેરી વિસ્તાર) ૧,૮૬,૭૦૦(ગ્રામીણ વિસ્તાર)	૨૨,૦૪,૪૦૦ (શહેરી વિસ્તાર) ૨૨,૪૦,૪૦૦ (ગ્રામીણ વિસ્તાર)	

* સંસ્થાને કુલ નાણાકીય ફાળવણીની એકંદર મર્યાદામાં રહીને આ જગ્યાઓ ધારણ કરનારાઓ વચ્ચે ઓછા-વધતા વેતન ફાળવણી કરવાનો વિશેષ અધિકાર રહેશે.

- સંસ્થાને કુલ નાણાકીય ફાળવણીની એકંદરે મર્યાદાઓ રહીને, આ જગ્યાએ ધારણ કરનારાઓ વચ્ચે ઓછા-વધતા વેતન ફાળવણી કરવાનો વિશેષ અધિકાર રહેશે.

બ	આવર્તક ખર્ચ	કર્મચારીવર્ગના વેતન સિવાય	
અનુ.નં	વિગત	માસિક ખર્ચ રુપિયા	વાર્ષિક ખર્ચ રુપિયા
૧	ભાડુ	૨૪૦૦૦ કક્ષા શહેરમાં ૨૭૦૦૦ કક્ષા શહેરમાં ૩૦૦૦૦ કક્ષા શહેરમાં	૨,૮૮,૦૦૦ ૩,૨૪,૦૦૦ ૩,૬૦,૦૦૦
૨	દવાઓ	૩૦૦૦૦	૩,૬૦,૦૦૦
૩	કન્ટી જન્સી ખર્ચ સ્ટેશનરી ખર્ચ વીજળી, પોસ્ટેજ, ટેલિફોન, પથારી કે ચાદર વિ.નો. નિભાવ ખર્ચ અથવા બદલવાનો ખર્ચ	૧૦,૮૦૦	૧,૨૯,૬૦૦
૪	વાહન ખર્ચ, પેટ્રોલ ખર્ચ અને વાહનનો નિભાવ ખર્ચ	૮૪૦૦	૧,૦૦,૮૦૦
૫	૫૦ અંતેવાસીએ માટે રસોડા, ભોજન ખર્ચ રુ.૭૫/- પ્રતિદિન લેખે ત્રણે ટેકે ભોજનની	૧,૧૨,૫૦૦	૧૩,૫૦,૦૦૦
	કુલ	૧,૮૫,૭૦૦ કક્ષા શહેર Z ૧,૮૮,૭૦૦ કક્ષા શહેર Y ૧,૯૧,૭૦૦ કક્ષા શહેર X	૨૨,૨૮,૪૦૦ ૨૨,૬૪,૪૦૦ ૨૩,૦૦,૪૦૦
	કુલ (અ +બ)	૩,૬૯,૪૦૦ શહેરી વિસ્તાર + વર્ગ શહેર Z ૩,૭૨,૪૦૦ શહેરી વિસ્તાર + વર્ગ શહેર Y ૩,૭૫,૪૦૦ શહેરી વિસ્તાર + વર્ગ શહેર X ૩,૭૨,૪૦૦ ગ્રામ્ય વિસ્તાર + વર્ગ શહેર Z ૩,૭૫,૪૦૦ ગ્રામ્ય વિસ્તાર + વર્ગ શહેર Y ૩,૭૮,૪૦૦ ગ્રામ્ય વિસ્તાર + વર્ગ શહેર	૪૪,૩૨,૮૦૦ ૪૪,૬૮,૮૦૦ ૪૫,૦૪,૮૦૦ ૪૪,૬૮,૮૦૦ ૪૫,૦૪,૮૦૦ ૪૫,૪૦,૮૦૦

કુલ મંજુર કરવામાં આવેલ ખર્ચની મર્યાદામાં રહીને, આ સદરે દવાઓ, કન્ટીજન્સી, વાહનવ્યવહાર વગેરે સદરમાં ખર્ચમાં ૨૦% સુધીની અંદરો અંદર ફાળવણી માન્ય ગણાશે.

ક. અનાવર્તક ખર્ચ/ કેન્દ્ર શરૂ કરવામાં આવે ત્યારે એકજ વખત માંટે માન્ય ખર્ચ

50 બેડ, ટેબલ, ચાદર, બ્લેનકેટના 3 સેટ, ઓફિસ ફર્નિચર, સાધનો, કોમ્પ્યુટર, રેફીજેટર વગેરેના રૂ.3,૭૫,000/-

નોંધ-:

૧ માન્ય ખર્ચના ૧૦ % રકમ સંબંધિત સંસ્થાઓએ ભોગવવાની રહેશે. પરંતુ દેશના પૂર્વોત્તર રાજ્યો, સિક્કમ તથા જમ્મુ- કાશ્મીર રાજ્યમાંસંસ્થાઓએ માત્ર ૫% રકમ ભોગવાની રહેશે.

૨. રસોડા ભોજન/ખર્ચની રકમ ખરેખર અંતેવાસીઓની હાજરી પ્રમાણે ગણવાની રહેશે.

3 ભાડાની ચુકવણી શહેરનીX.Y.Z. કક્ષા ઉપર આધારિતનિર્ભર રહેશે.શહેરોનું X.Y.Z. કક્ષામાં વિભાગીકરણ ભારત સરકારના ખર્ચ સંબંધિત વિભાગે, ઓફિસ મેમોરેન્ડમનં. ૨(૧૩)૨૦૦૮, E II B તા.૨૯/૮/૨૦૦૮થી જાહેર કરેલ છે.

આ અંગે વધુમાં વધુ ખર્ચ નીચેની મર્યાદાની અંદર ખરેખર ખર્ચ બે પૈકી જે ઓછુ હોય તે માન્ય ગણાશે.

વર્ગ Xની કક્ષાના શહેરો	રૂ.30,000 પ્રતીમાસ
વર્ગ Yની કક્ષાના શહેરો	રૂ.૨૭,000 પ્રતીમાસ
વર્ગ Zની કક્ષાના શહેરો	રૂ.૨૪,000 પ્રતીમાસ

૪. જો મકાનની માલિકી સંસ્થાની પોતાની હોય તો ભાડું મળવાપાત્ર નથી, પરંતુ નિભાવખર્ચ તરીકે માન્ય ભાડાખર્ચની ૧૦% રકમ નિભાવખર્ચ માટે ચૂકવાશે.

બિડાણ: ૫ ભાગ -૧

(ફકરા નં.૩.૩.૩.૪)

પ્રાદેશિક સંસાધન અને તાલીમ કેન્દ્ર (RRTC) સ્થાપવાના ધોરણ

અ. આવર્તક ખર્ચ

કર્મચારી ગણ	સંખ્યા	માસિક ખર્ચ	વાર્ષિક ખર્ચ
કોઓર્ડીનેટર	૧	૧૮,૦૦૦	૨,૧૬,૦૦૦
દસ્તાવેજીકરણ અધિકારી	૧	૧૩,૫૦૦	૧,૬૨,૦૦૦
ક્ષેત્રીય કર્મચારીઓ	૨	૨ X ૮૨૦૦ = ૧૬,૪૦૦	૧,૯૬,૮૦૦
હિસાબનીશ -સહ-કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર	૧	૯૦૦૦	૧,૦૮,૦૦૦
કુલ	કુલ- ૫	૫૬,૯૦૦	૬,૮૨,૮૦૦
બ. આવર્તક ખર્ચ (અન્ય)			
ભાડુ	૧૨,૦૦૦ વર્ગ Z કક્ષાના શહેર ૧૪,૪૦૦ વર્ગ Z કક્ષાના શહેર ૧૮,૦૦૦ વર્ગ Z કક્ષાના શહેર		૧,૪૪,૦૦૦ ૧,૭૨,૦૦૦ ૨,૧૬,૦૦૦
સંદેશા વ્યવહાર	૬૦૦૦		૭૨,૦૦૦
વાહન વ્યવહાર , પેટ્રોલ, વાહન મરામત/ નિભાવ	૫૦૦૦		૬૦,૦૦૦
પુસ્તકે	ઉચ્ચક		૨૫,૦૦૦ વાર્ષિક
વાર્ષિક પ્રાદેશિક કક્ષાની કાર્યશાળા			૭૫,૦૦૦ વાર્ષિક
કુલ (બ)	X કક્ષાના શહેરો માટે Y કક્ષાના શહેરો માટે Z કક્ષાના શહેરો માટે		૫,૨૦,૦૦૦ ૫,૪૮,૮૦૦ ૫,૯૨,૦૦૦
પ્રાદેશિક સંસાધન અને તાલીમ કેન્દ્રોને ચુકવવા પાત્ર થતી કુલ ગ્રાન્ટ (અ+બ) એકંદરે કુલ	X કક્ષાના શહેરો માટે Y કક્ષાના શહેરો માટે Z કક્ષાના શહેરો માટે		૧૨,૦૨,૮૦૦ ૧૨,૩૧,૬૦૦ ૧૨,૭૪,૮૦૦

બિન આવર્તક ગ્રાન્ટ

પ્રાદેશિક સંસાધન તાલીમ કેન્દ્ર RRTC શરૂ કરતી વખતે માત્ર એક સમય માટે ચુકવવાની ગ્રાંટ

ઓફિસરનાં સાધન કોમ્પ્યુટર, પ્રિન્ટર, ટેલીફોન, ફર્નીચર વગેરે.	૨,૫૦,૦૦૦

નોંધ:

૧. કુલ ખર્ચની ૧૦% રકમ જે તે સંસ્થાએ ભોગવવાની રહેશે. પરંતુ દેશનાં પુર્વોત્તર રાજ્યોમાં સિક્કમ અને કાશ્મીર રાજ્યમાં, સંસ્થાએ માત્ર ૫% રકમ ભોગવવાની રહેશે.

૨. જે સંસ્થા પાસે પોતાની માલીકીનું મકાન હશે. તેને ભાડું મળવાપાત્ર થશે નહિ. પરંતુ માન્ય ભાડા ખર્ચની ૧૦% રકમ નિભાવખર્ચ તરીકે ચુકવાશે.

બિડાણ : ૬ (ભાગ-૧)

(ફકરા નં.૩.૩.૪)

જાગૃતિ શિબિરો તેમજ વ્યસનમુક્તિ શિબિરો યોજના માટે ખર્ચના ધોરણો

૧. દર્દીઓની સંખ્યા ૨૫ થી ઓછી નહી, ૪૦ થી વધારે નહી.

૨. શિબિરોને સમયગાળો ૧૫ દિવસથી ઓછો નહી.

અનુ. નંબર	આઇટમ	ગ્રામિણ વિસ્તાર માટે	શહેરી વિસ્તાર માટે
૧	કર્મચારીવર્ગને ભથ્થા	૨૪,૦૦૦	૧૫,૦૦૦
૨	દવાઓ	૧૨,૦૦૦	૧૨,૦૦૦
૩	વાહનખર્ચ	૯૦૦૦	૯૦૦૦
૪	કન્ટીજન્સી,ભાડુ, પાણી, વીજળી, પથારીનું ભાડુ,અન્ય સાધનો, ફોલોઅપ, સંબધિત ખર્ચ	૧૫,૦૦૦	૨૪,૦૦૦
૫	જાહેરાત ખર્ચ	૩૦૦૦	૩૦૦૦
	કુલ	૬૩,૦૦૦	૬૩,૦૦૦

નોંધ:

એકંદરે મળવાપાત્ર કુલ ખર્ચની મર્યાદામાં રહીને એક સદરેથી બીજા સદરે ૨૦% સુધીની વધઘટ માન્ય ગણાશે.

ફરતું (આવર્તક) ખર્ચ

ભોજનખર્ચ પ્રતિદિન માથાદિઠ રૂ.૫૦/-

નોંધ :-

૧. આ માન્યખર્ચ પૈકી ૧૦% ખર્ચ સંસ્થાએ પોતે ભોગવવાનો રહેશે. જો કે દેશમાં પુર્વોત્તર રાજ્યોમાં તેમજ સિક્કમ અને જમ્મુ-કાશ્મિર રાજ્યમાં, સંસ્થાઓ માત્ર ૫% જ ખર્ચ ભોગવવાનું રહેશે.

૨. સંસ્થા સામાન્યતઃ વર્ષમાં ૬ જાગૃતિ-સહ-વ્યસનમુક્તિ શિબિરોનું આયોજન કરશે.

૩. જાગૃતિ-સહ- વ્યસમુક્તિ શિબિર ગોઠવવા ઈચ્છતી સંસ્થાએ

- વિસ્તારમાં મોજણી કર્યા પછી, ઓછી ૨૫ દર્દીઓની સારવાર કર્યાની યાદી રજૂ કરવી પડશે.
- જ્યાં શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવે ત્યાં જિલ્લા સત્તાવાળાઓને પ્રમાણિત કર્યા પ્રમાણે તે વિસ્તારમાં વ્યસની વ્યક્તિઓનું પ્રમાણ ઘણું તીવ્ર માત્રામાં હોવુ જોઈએ તે વિસ્તારથી ૧૦ કિ.મી. ની મર્યાદામાં કોઈ વ્યસનમુક્તિ કેન્દ્ર ન હોવું જોઈએ.
- કેન્દ્રમાં જેની એકવાર સારવાર થઈ ચૂકી હોય તેવા દર્દીની નોંધણી કરવી જોઈએ નહી.

બિડાણ:-૭ (ભાગ-૧)

(ફકરા-૩.૩.૫)

ટેકનિકલ વિનિયોગ અને માનવશક્તિ વિકાસ કાર્યક્રમ માટે નાણાકિય સહાયમાં ધોરણો

૧.	વર્ષ દરમિયાન હાથ ધરવાપાત્ર પ્રવાસ કાર્યક્રમ/મુલાકાત/અભ્યાસ ક્રમો	૧૫ (પંદર)
૨.	કેટલી સંસ્થાઓએ એકત્રિત થઇને આવી પરસ્પર મુલાકાતો/ પ્રવાસો યોજવા જોઇએ	૫ (પાંચ)
૩.	વર્ષ દમિયાન પ્રત્યેક સંસ્થાઓ આવી કેટલી પરસ્પર મુલાકાતો, પ્રવાસો યોજવા જોઇએ.	૩ (ત્રણ)
૪.	દરેક અભ્યાસક્રમનો સમયગાળો	૧૫ (દિવસ)
૫.	દરેક અભ્યાસક્રમમાં આવરી લેવાતા ભાગીદારો	૫ (પાંચ)
૬.	દૈનિક ભથ્થુ રૂપિયા	મંત્રાલયમાં જે સૌથી ઓછા દરનું દૈનિક ભથ્થુ પ્રચલિત હોય તે.
૭.	પ્રવાસ ખર્ચ	પ્રથમવર્ગ/એ.સી.થ્રી-ટાયર ટ્રેન દ્વારા અથવા ખરેખર થયેલ પ્રવાસખર્ચ બેવચ્ચે જે ઓછો હોય તે.

APPENDIX-VI(Part I)

(Vide para 3.3.4)

NORMS FOR EXPENDITURE ON HOLDING AWARENESS CUM DE-ADDICTION CAMPS

1.	Number of Patients	Not less than 25 and not more than 40
2.	Duration of each Camp	Not less than 15 days

(In Rs.)

S.No.	Item	In Rural areas	In Urban areas
1.	Allowances for the Staff	24,000	15,000
2.	Medicines	12,000	12,000
3.	Transport	9,000	9,000
4.	Contingencies (including rent, water, electricity charges, hiring of beds and other essential equipments and expenses on follow-up)	15,000	24,000
5.	Publicity	3000	3000
	Total	63,000*	63,000*

* 20% of re-appropriation of expenditure within the heads of accounts would be permissible subject to the overall allocation.

VARIABLE COST

Food @ Rs.50 per head per day

Note:

1. 10% of the expenditure shall be borne by the organization themselves. However, in case of NE States, J&K and Sikkim the organisations will bear 5% of the expenditure.
2. Ordinarily not more than 6 Awareness cum De-addiction Camps would be organised in a year by an organization.
3. An organization desirous of holding the Awareness cum De-addiction Camps should:
   - *Have a firm list of not less than 25 patients to be treated, after survey in an area.*
   - *The area should have high concentration of addicts as certified by District Authority and no de-addiction centre is available within 10 km.*
   - *Not enrol an addict who has already been treated in an IRCA (previously Treatment cum Rehabilitation Centre).*

APPENDIX-VII(Part 1)
(Vide para 3.3.5)

NORMS FOR FINANCIAL ASSISTANCE UNDER TECHNICAL EXCHANGE AND MANPOWER DEVELOPMENT PROGRAMME

1.	Total number of exposure programmes/visits/ courses in a year to be conducted	15 (fifteen)
2.	Number of organizations to hold such exposure programmes/visits:	5 (five)
3.	Number of exposure programmes/visits an organization to hold in a year:	3 (three)
4.	Duration of each course:	15 days
5.	Number of participants in each course	5 (five)
6.	D.A. per day	At the lowest DA slab in the Ministry.
7.	Travelling expenses:	Ist Class/AC III Tier to and fro by train or actual expenditure whichever is less.

ભાગ-૨

સમાજ સુરક્ષા ક્ષેત્રે નાણાકીય સહાય.

૧.પરિચય

સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા મંત્રાલય માટે નીચેના લક્ષિત જૂથો/વિસ્તારોનાં કલ્યાણ અને સશક્તિકરણ આદેશાત્મક છે.

* અનુસુચિત જાતિઓ (SC)
* અન્ય પછાતવર્ગો (OBC)
* વિકલાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિઓ
* કેફી દ્રવ્યોના વ્યસન/દુરઉપયોગનો ભોગ બનેલ વ્યક્તિઓ
* વિરીષ્ઠ નાગરીકો/વયસ્ક વ્યક્તિઓ
* અન્ય વિભાગોને નહિ ફાળવવામાં આવેલ સામાજિક સલામતીની યોજનાઓ અમલ કરે છે. આ યોજનાઓ પૈકીની ઘણી બધી યોજનાઓના અમલમા સ્વૈચ્છિક સસ્થાઓ પણ મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે.

તેમ છતા ક્યારેક એવી જરૂરીયાત કે જેની આગાહી અગાઉથી કરવુ શક્ય ન હોય કે તાત્કાલિક ઉપસ્થીત થયેલ જરૂરિયાત જેને માટે પ્રવર્તમાન યોજનાઓમાં કોઇ બાબત આવરી લેવાઇ ન હોય ત્યારે મંત્રાલયે ખુદ પહેલ કરવી પડે છે. આવી બાબતો સાથે ઘણીવાર એક પ્રકારની સમસ્યાઓની ગુચ હોય છે. જે આપણે સરળતાથી જાણી શકતા નથી. તેવા સમયે આવી પ્રત્યેક સમસ્યાઓ માટે જુદી જુદી યોજનાઓ બનાવવાનું શક્ય હોતુ નથી. વળી કેટલીક સમસ્યાઓ તો સામાજિક સલામતી કે સમાજ સુરક્ષા સંબંધિત હોય છે. જે આંતર રાજ્ય પ્રકારની હોય છે. અને તેવા સમયે કોઇ એક રાજ્ય દ્વારા તેનો હલ શોધવાનું મુશ્કેલ હોય છે.

આવા પ્રકારની સમસ્યાઓ માટે વહિવટી તંત્ર દ્વારા કે વૈધાનિક તંત્ર દ્વારા કાર્યવાહી કરવા કરતા સ્વૈચ્છિક પ્રયાસોથી પ્રયત્ન કરવામાં આવે ત્યારે વધુ અસરકારક રીતે હસ્તક્ષેપ કરવાનું શક્ય

બને છે. સમાજ સુરક્ષા ક્ષેત્રે નાણાકિય સહાયની યોજનાનો ઉદ્દેશ આવી જરૂરિયાતોને સંતોષવા માટે છે. જે સમગ્રપણે આ મંત્રાલયના આદેશાત્મક કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે. આ યોજનાનો હેતુ મંત્રાલયની આ પ્રકારની ગ્રાન્ટ ઇન એઇડ યોજનાઓ સાથે overlap કરવાનો નથી, પરંતુ તેને પુરક બનાવવાનો છે.

૨. ઉદ્દેશ

યોજનાના ઉદ્દેશ આપ્રમાણે છે.

૧. મંત્રાલયના આદેશાત્મક ક્ષેત્રમાં આવતી તાત્કાલિક જરૂરિયાતો જે હાલની પ્રવર્તમાન નિયમિત યોજનાઓ અંતર્ગત પરિપુર્ણ ન કરી શકતી હોય, તેને આ યોજના અંતર્ગત હાથ ધરવી.

૨. મંત્રાલયના લક્ષિત જુથમાં આવતી વ્યક્તિઓના કલ્યાણ અને સશક્તિ-કરણમાં ક્ષેત્રમાં કોઇ નવતર અથવા પ્રયોગિક પ્રકારની પહેલ જણાય અને તેને પ્રવર્તમાન નિયમીત યોજનાઓની નીચે સમર્થન ન આપી શકાતુ હોય તો આ યોજના નીચે આવી નવતર પ્રાયોગિક પ્રકારની પહેલને સમર્થન પુરૂ પાડવુ.

૩. હસ્તક્ષેપ/દરમિયાનગીરી માટેના નમુનારૂપ ક્ષેત્રો

આ યોજના અંતર્ગત હસ્તક્ષેપ કે દરમિયાનગીરી માટેના ક્ષેત્રોમાં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છે.

૧. એવી સમસ્યાઓ જે તે હલ કરવાની તાકીદની જરૂરિયાત હોવા છતા, પ્રમાણમાં જે પ્રાયોજનાઓ પરત્વે ધ્યાન ન રાખવામાં આવ્યુ હોય,

૨. એવી પ્રાયોજનાએ, જે હાલની અન્ય યોજનાઓની સેવાઓમાં રહી જતી ક્ષતિઓનો ઉપાય કરી શકે અને હાલની અન્ય યોજનાઓ માટે પુરક તરીકે કાર્યરત બને.

૩. એવી પ્રાયોજનઓ જે સંકલિત સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરતી હોય પરંતુ જેના બધા અંશોને એક જ સ્ત્રોત માથી નાણાકિય સહયોગ પુરા પાડી શકાતો ન હોય,

૪. એવી પ્રાયોજનએ જે અટકાયતી, રક્ષાત્મક , વિકાસલક્ષી અને પુનઃ સ્થાપન સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરાવતી હોય,

૫. એવી પ્રાયોજનએ જે જનતાએ ગતિશીલ બનાવતી હોય અને અગત્યની સામાજિક સમસ્યાઓ હલ કરવામાં સહાયક બનતી હોય

૬. એવી પ્રાયોજનાઓ જેમાં સમાજ કલ્યાણ પ્રવૃત્તિમાં સંકડાયેલા વ્યક્તિઓ તાલીમથી સુસજ્જ કરવામાં આવતી હોય

૭. એવી પ્રાયોજનાઓ જેને માટે જેને માટે સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા મંત્રાલયની પ્રવર્તમાન યોજનાઓમાં કોઇ જોગવાઇઓ ન હોય.

૪. આ યોજના નીચે કઇ બાબતોમાં નાણાકિય સહાય પ્રાપ્ત થઇ શકે ?

૪.૧ આ યોજના અંતર્ગત નીચેની બાબતો સહાયપાત્ર છે.

૧. જેમાં સેવા ઉપલબ્ધ કરાતી હોય તેવા સ્થાન માટે મકાનનું બાંધકામ અથવા પ્રવર્તમાન મકાનોનું વિસ્તરણ અથવા તે હેતુ માટે મકાન ભાડે રાખવું, પડે તેમ હોય તો મકાનનું ભાડુ (આ બાબતે સ્ટાફ ક્વોટર્સ નો સમાવેશ થતો નથી, સિવાય કે તે મકાન વોર્ડન કે ચોકીદાર વગેરે માટે હોય)

૨. કર્મચારી ગણ માટે પગાર અને ભથ્થા આહેતુ માટે, વહિવટી સહયોગ માટે ન્યુનતમ જરૂરી વિચારણામાં લઇ શકશે.

૩ સાધન સામગ્રી અને ફર્નીચરનું ખર્ચ

૪. સેવા વિતરણ અંતે થતુ ખર્ચ (શિક્ષક, તાલીમ, ભોજનખર્ચ વગેરે)

૫. તાલીમના કિસ્સામાંતાલીમાર્થીઓ માટે સ્ટાઈપેન્ડ.

૬. કાર્યક્રમમાં સુયોગ્ય સંચાલન માટે અન્ય આવશ્યક ગણાય તેવું ખર્ચ.

૪.૨ મકાનો

૪.૨.૧ સુચિત મકાન બંધકામ માટેના સ્થળ -નક્શો લે-આઉટ પ્લાન (જે મકાન બાંધવાનુ સુચવવામાં આવ્યુ હોય તેનો નિર્દેશ કરી શકાય તેવો કાચો નક્શો, તે મકાનનું ક્ષેત્રફળ , તેમાં જુદા જુદા હેતુ માટે ખંડની વ્યવસ્થા વગેરે) તેમજ સુચિત મકાનની બાંધકામનો અંદાજીત ખર્ચ રજુ કરવાનો રહેશે. એક વખત આ દરખાસ્તનો સૈધ્ધાંતિક સ્વીકાર કરવામાં આવે તે પછી સંસ્થાઓ મકાનની બ્લ્યુ પ્રિંટ (સ્પષ્ટ સુરેખ, માપ-ઉંચાઇ-લંબાઇ, પહોળાઇ સાથેનો નક્શો) તેમજ તેને અંગેના માળખાકિય

ખર્ચની વિગતો રજુ કરવાના રેહશે. આ મકાન બાંધકામનાં અંદાજો જાહેર બાંધકામ ખાતા દ્વારા મંજુર થવાનુ જરૂરી નથી. માત્ર રાજ્ય સરકારે પ્રમાણપત્ર આપવું રહે કે સુચિત અંદાજો આ પ્રકારનાં બાંધકામ માટે પ્રવર્તમાન જાહેર બાંધકામ ખાતાની શીડ્યુલ રેટ કરતા વધારે નથી.

૪.૨.૨

સંસ્થાએ મકાન બાંધકામની મંજુરી મળ્યા બાદ પ્રથમ હપ્તો છુટો કરવામાં આવે તે તારીખથી વધુમાં વધુ બે વર્ષના સંપુર્ણ બાંધકામ પુરૂ કરવુ જોઇશે. સિવાય કે કેન્દ્ર સરકારે તે બાંધકામ માટે વધારાના સમયની મંજુરી આપી હોય.

૪.૨.૩.

મકાન બાંધકામ માટેની અરજી રજુ કરતી વખતે સસ્થાએ પ્રમાણપત્ર રજુ કરવુ પડશે કે સુચિત મકાન બાંધકામ માટેની જગા (જમીન) સંબંધિત સંસ્થાએ પ્રાપ્ત કરી લીધી છે જ્યાં સુધી જમીન પ્રાપ્ત ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી મકાન બાંધકામ સંદર્ભે કોઇ જ ગ્રાન્ટ ફાળવવામાં આવશે નહી. તે જ રીતે, ગ્રાન્ટની રકમ માંથી જમીનની પ્રાપ્તિ/ખરીદી માટે રકમ વાપરી શકાશે નહી.

૪.૨.૪

મકાન બાંધકામ પુરૂ થયા બાદ, સંસ્થા કેન્દ્ર સરકારને નીચેના દસ્તાવેજોની નકલ મોકલી આપશે. (

(અ) એ મતલબનું પ્રમાણપત્ર કે મકાનનું બાંધકામ મંજુર કરવામાં આવેલ પ્લાન અને અંદાજો મુજબ પુરૂ કરવામાં આવ્યુ છે.

(બ) મકાન બાંધકામ માટે જે કોઇ ખર્ચ કરવામાં આવ્યુ હોય તેની વિગતો ધર્શાવતુ પત્રક- અધિકૃત ઓડીટર (સી એ.)નાં ઓડીટ અહેવાલ સાથે

૫. પાત્રતા ધરાવતી સંસ્થાઓ

૫.૧ આ યોજના નીચે, નીચેના પ્રકારની સસ્થાઓને નાણાકીય સહાય પુઅવવામાં આવશે.

(અ) ઇન્ડિયન સોસાયટી રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ, ૧૮૬૦ (૧૮૬૦ નો ૨૧મો) નીચે નોંધાયેલી સંસ્થા અથવા

(બ) નફો નહિ કરતી ચેરીટેબલ કંપની અથવા

(ક) જે તે સમયે અમલમાં હોય તેવા કાનુન નીચે નોંધાયેલજાહેર ટ્રસ્ટ અથવા

(ડ) નોંધાયેલ બિન-સરકારી સંસ્થા/સંગઠન જે સમાજ કલ્યાણની પ્રવુતિ સાથે જોડાયેલ હોય અને સમાજ કલ્યાણને પુરસ્કુત કરવામાં પ્રવુત્ત હોય અથવા

(ઇ) યુનિવર્સિટી, સંસોધન સંસ્થાઓ, શાખાઓ, કાયદા નીચે સ્થપાયેલ સંસ્થાઓ (જેમકે પંચાયતીરાજ સંસ્થાઓ/નગરપાલીકા કે મહાનગર પાલીકા ટાઉન-એરિયા સમિતિ, રેડક્રોસ અથવા તેની શાખા વગેરે

૫.૨

ઉપરના ફકરા ૪.૧ (અ) થી (ઇ) માં નિર્દિષ્ટ કરેલ સંસ્થા/સંગઠન નીચેની લાક્ષણિકતા ધરાવતા હોવા જોઇએ.

(૧) સંસ્થા/સંગઠન ઓછામાં ઓછા બે વર્ષથી સંબધિત ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરવાનો અનુભવ ધરાવતી હોવી જોઇએ અને /અથવા તે પોતે સુચિત યોજના હાથ ધરી શકે તેમ હોવા અલબતની પુરાવા રજુ કરવા જોઇએ.

(૨) તે સંસ્થા કોઇપણ વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓની જુથના નફાની હોય કામ કરતી હોવી જોઇએ નહિ.

(૩) તે સંસ્થાનું યોગ્ય રીતે ધરાયેલું વ્યવસ્થાપક મંડળ હોવુ જોઇએ જેની સત્તાઓ,ફરજો, જવાબદારીઓ સ્પષ્ટ રીતે લેખિત બંધારણમાં સુવ્યાખ્યાયિત કરેલ હોવા જોઇએ.

૬. નાણાકિય સહાય માટેના ધોરણો

૬.૧

સંસ્થાને, સુચિત યોજના માટે, ધોરણ અનુસાર આવર્તક અને બિન-આવર્તક માન્ય ખર્ચના ૯૦% સુધીની સહાય મંજુર કરી શકાશે, બાકીની ૧૦% રકમ તે સ્વૈચ્છિક સંસ્થાએ અગર અન્ય કોઈ સંગઠને (પરંતુ શક્યત: જે તે સ્વૈચ્છિક સંસ્થાએ પોતે જ ભોગવવાની રહેશે, જે તે સંસ્થા પ્રમાણમાં કોઇ નવા જ ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરતી હશે, જ્યા કદાચ સરકારી પ્રવુત્તિઓ તેમજ સ્વૈચ્છિક પ્રયાસો પણ હજી મર્યાદિત પ્રમાણમાં રહેલા હોય પરંતુ તેની સાથે સંસ્થાઓ સુચિત કરેલ યોજના અનુસારની સેવાઓની જરૂરિયાત ખુબજ આવશ્યક હોય તેવી અપવાદરૂપ સંજોગોમાં કેન્દ્ર સરકારના ૧૦૦% ખર્ચ ભોગવશે.

૬.૨

મકાન માટેની ગ્રાન્ટના સંદર્ભે, સરકારની ગ્રાન્ટ રૂ.૧૦.૦૦ લાખની મર્યાદામાં રહેશે. બધી સંસ્થા માટે આવર્તક ગ્રાન્ટને સંબંધ છે ત્યા સુધી પ્રોજેક્ટ દિઠ વાર્ષિક રૂ.૧૦.૦૦ લાખની ટોચ મર્યાદા અનુસરવામાં આવશે. માત્ર અપવાદરૂપ સંજોગોમાં જ સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા મંત્રાલયના સચિવશ્રી આ મર્યાદામાં છુટ છાટ મુકી શકશે.

૬.૩ કર્મચારી માટે વેતનને સંબંધ છે ત્યા સુધી સામાન્યત: નીચેના ધોરણને અનુસરશે.

અનુ. નં	હોદ્દા	વેતન
૧	પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટર	રૂ.૮૪૦૦ પ્રતિમાસ
૨	સામાજિક કાર્યકર	રૂ. ૪૨૦૦ પ્રતિમાસ
૩	પાર-ટાઇપ તબીબી	રૂ.૬૦૦૦ પ્રતિમાસ
૪	કમ્પાઉન્ડર /નર્સ	રૂ.૩૦૦૦ પ્રતિમાસ
૫	વ્યવસાયિક તાલીમ આપનાર ડ્રાઇવર	રૂ.૪૨૦૦ પ્રતિમાસ
૬	ડ્રાઇવર	રૂ.૧૮૦૦ પ્રતિમાસ
૬	પટાવાળા/સફાઇ કામદાર/ ચોકીદાર વગેરે	રૂ.૨૦૦૦ પ્રતિમાસ

૬.૪ લાભાર્થીના નિભાવ માટે નીચે પ્રમાણનું ખર્ચ માન્ય ગણાશે.

૧.	ભોજન ખર્ચ (વ્યક્તિદિઠ માસિક)	રૂ.૬૦૦
૨.	પાગરણ (વ્યક્તિદિઠ) સામગ્રી	રૂ.૬૦૦(અનાવર્તક)
૩.	ગણવેશ/કપડા (વ્યક્તિદિઠ વાર્ષિક)	રૂ.૧૦૦૦
૪.	ધુલાઈ ખર્ચ(વ્યક્તિદીઠ)	રૂ.૧૫૦
૫.	પુસ્તકો અને સ્ટેશનરી (વ્યક્તિદિઠ વાર્ષિક)	રૂ.૪૦૦
૬.	પાણી અને વિજળી ખર્ચ વાર્ષિક	રૂ.૬૦૦૦

આ યોજના આવશ્યક રીતે પ્રાયોગિક યોજનાઓને પુસ્તક કરવા માટે અને તેના કાર્યો સમાજ સુરક્ષાના સુનિશ્ચિત અને અનિર્ણત ક્ષેત્રો માટે છે તેથી દરેક કિસ્સામાં સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા મંત્રાલયના સચિવશ્રીની મંજુરીથી પ્રાયોજનના પ્રકાર પર આધારિત અન્ય અંશો ઉપર

પણ નાણાકિય સહયોગ વિસ્તૃત કરી શકાશે ખાસ કિસ્સાઓમાં જો પુરતુ કારણ હશે તો. ઉપર સુચિતકરેલ વેતનના ધોરણમાં પણ સચિવશ્રી ફેરફાર કરી શકશે.

૭. અરજી અને મંજુરી

૭.૧ આ કાર્યક્રમ અંતર્ગત ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ (સહાયક અનુદાન મેળવવા ઇચ્છતી સંસ્થાએ સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા મંત્રાલયે આ હેતુ માટે નિર્દિષ્ટ કરેલ સત્તાતંત્ર કે સંસ્થાને નિયત કરવામાં આવેલ નમુના અનુસાર અરજીપત્ર મોકલવુ જોઇએ આ અરજીપત્રકની અંદર સહાયક અનુદાન મેળવવા માટેની દરખાસ્તમાં નીચેની વિગતો સામેલ રાખેલ જોઇએ.

૧. યોજના અંતર્ગત સંસ્થા ક્યા પ્રકારની સમસ્યા હલ કરવા દરખાસ્ત કરવામાં આવી છે.

૨. યોજનાના ઉદ્દેશ/હેતુ

૩. યોજના અંતર્ગત આવરી લેવામાં આવનાર ભૌગોલિક વિસ્તાર

૪. ક્યા ક્લાયન્ટ જુથને સેવા ઉપલબ્ધ કરવાની છે.

૫. તે માટે ઉપલબ્ધ કરવામાં આવનાર સંસ્થાકિય અને બિન સંસ્થાકિય સેવાઓ. અને જો લાભાર્થી ઓ પાસેથી કોઇ ફીની રકમ વસુલ કરવામાં આવનાર હોય તે તેની વિગતો

૬. યોજનાના ભૌતિક લક્ષાંકો

૭. જે તે કાર્યક્રમ સેવા-પ્રવુતી હાથ ધરવા પાત્ર તેમની પાસે કોઇ અનુભવ રહેલ હોય અથવા તેમની આ બાબતે કુશળતા/તજજ્ઞનતા રહેલ હોય તો તેની વિગતો

૮. ખર્ચના અંદાજો (આઇટમ દીઠ અલગ-અલગ) દરેક વર્ષો માટે આવર્તક અને અનાવર્તક ખર્ચની અંદાજી રકમ.

૭.૨ સુચિત સંસ્થા પાસેથી ગ્રાન્ટ ઈન એઈડ માટેની દરખાસ્ત પ્રાપ્ત થયા બાદ નિયત કરેલી એજન્સી પાસેથી આ દરખાસ્ત સંબંધિત નિરિક્ષણ અહેવાલ મંગાવવામાં આવશે. નિયત કરેલીસંસ્થા દ્વારા આ દરખાસ્ત સંબંધિત નીરીક્ષણ અહેવાલનાં આધાર પર દરખાસ્ત પર યોગ્ય વિચારણા કરવામાં આવશે.

૭.૩ સંસ્થાને ગ્રાન્ટ બે હપ્તામાં ફાળવવામાં આવશે. આ પૈકી પ્રથમ હપ્તાની અંદર સંસ્થાની કુલ મંજૂર કરેલી ગ્રાન્ટની રકમ પૈકી ૭૦% રકમ, નિયત કરેલ નમૂનામાં રસીદ પ્રાપ્ત થયા બાદ છૂટી કરાશે. તે પછી બાકી રહેતી ૩૦% રકમ બીજા હપ્તા તરીકે, તે અંગેના નિયત કરેલા નમૂનામાં રસીદ પ્રાપ્ત થયા બાદ છૂટી કરાશે.

૭.૪ સંસ્થાને ભારત સરકાર તરફથી સહાયની રકમ પ્રાપ્ત થાય તે પહેલા તેણે સરકારને નિયત નમુના અનુસારનું પાંચ વર્ષ સુધી ચાલુ રહેલુ ગણાય તેવુ એ મતલબનું કન્ટીન્યુઈટી બોન્ડ રજુ કરવાનું રહેશે કે જો સંસ્થા સરકારે ગ્રાન્ટ માટે નિયત કરેલી એક કે તમામ શરતો પરીપૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળ જશે તો તેણે પૂરેપુરી ગ્રાન્ટની રકમ, અથવા સરકાર નક્કી કરેલી તેટલી ગ્રાન્ટપૈકીની રકમ તેની ઉપર વ્યાજ સહિત, સરકારને પરત કરવા સંસ્થા બંધાયેલી છે.

૭.૫ આ યોજના અંતર્ગત મળેલ ગ્રાન્ટના હિસાબો સંસ્થા અલગથી નિભાવશે. સરકાર દ્વારા નિયુક્ત કરાયેલ કોઇ પણ ઓફીસર કે એજન્સીની તપાસ માટે આ હિસાબો હંમેશા ખુલ્લા રહેશે. વળી ભારત સરકારના કમ્પ્ટ્રોલર અને ઓડિટર જનરલ (કેગ) ની અરજી અનુસાર તેઓ ઇચ્છે ત્યા તેમની ચકાસણી માટે પણ આ હિસાબો ખુલ્લા રહેશે.

૭.૬ સંસ્થા તેમને જુદા જુદા સદરે મંજુર કરેલી રકમમાંથી એક સદરેથી બીજા સદરે ૨૫ ટકા સુધી અંદરો અંદર ફેરફાર કરી શકશે, પરંતુ આ રીતે કરવામાં આવેલ ફેરફાર, એકંદરે મંજુર કરેલ રકમની મર્યાદામાં જ કરી શકશે, (મતલબ કે, તેવા ફેરફાર કરવામાં સંસ્થાને મંજુર કરેલ ગ્રાન્ટની કુલ રાજ્યમાં તેથી કોઇ ઉમેરો કે વધારો થઇ શકશે નહીં) ઉપરાંત જે કોઇ કર્મચારી માટે ભારત સરકારના મંત્રાલયે મંજુરી આપી નથી તે કર્મચારીગણ માટે અન્યસદરેથી થયેલી બચતની રકમનો ઉપયોગ કરી શકાશે નહિ, જેની મંજુરી આપવામાં આવી છે તેવી અંદરો અંદરના ખર્ચની ફેરબદલીની જાણ મંત્રાલયને કરવાની રહેશે, જો કે આવી ફેરબદલી માટે પૂર્વ મંજુરી મેળવવાનું આવશ્યક નથી.

૮. નિરીક્ષણ અને સુનિયંત્રણ

- મંત્રાલય વખતો વખત નિરીક્ષણ અને ઓડિટ માટે તેના પ્રકાર સ્વરૂપ અને સમયગાળો નક્કી કરશે અને કઈ સંસ્થા/એજન્સી દ્વારા મંત્રાલય આ પ્રકારે નિરીક્ષણ કે ઓડીટ કરાવશે તે પણ નક્કી કરાશે.

૯. ઉપયોગિતા પ્રમાણપત્ર

આ યોજના નીચે ગ્રાન્ટ મેળવનાર કોઇ પણ સંસ્થા/સંગઠન જે તે નાણાકિય વર્ષની અંતે નીચેની

અનુ. નં.	ઉપયોગિતા પ્રમાણપત્રનો પ્રકાર	મંત્રાલયને આ પ્રમાણપત્ર પહોંચવા માટેની નિયત તારીખ	નમુનો
	ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડના વપરાશ સંબંધિત ઉપયોગિતા પ્રમાણપત્ર	જે તે નાણાકિય વર્ષ પુરૂ થયા બાદની ૩૦મી જૂન	GER -19-A

વિગતો સાથેનાં ઉપયોગિતા પ્રમાણપત્રો રજુ કરશે.

૧૦. મંજુર કરેલ પ્રાયોજનમાં ફેરફાર

મંજુર કરેલ પ્રાયોજનમાં કોઇ મોટો. ફેરફાર, મંત્રાલયની પુર્વ- મંજુરી મેળવ્યા વિના કરી શકશે નહિ. પછી ભલે તેમ કરવાને કારણે પ્રાયોજનાનાં ખર્ચમાં કંઇ જ વધારો ન થતો હોય.

૧૧.ગ્રાન્ટ બંધ કરવા બાબત.

જો મંત્રાલયને પ્રાયોજનાની પ્રગતી બાબતે સંતોષ નહિ હોવા અથવા મંત્રાલયને જણાય કે આ સુચિત નિયમોનો ગંભીરતાપૂર્વક ભંગ થઈ રહેલ છે તો મંત્રાલય સંસ્થાને ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડની રકમ ચુકવવાનું બંધ કરવાના અધિકાર અનામત રાખે છે.

Appendix – I
(part –II)

MINISTRY OF SOCIAL JUSTICE & EMPOWERMENT

Name of the scheme :

1. Organization :

Address :

Phone :

Fax :

Telex :

E-mail :

Grams :

2A. (1) Name of the Act under : Which registered

(2) Registration No. and Date: of Registration

B. Any other organization/Institute/: Body, if applicable, give details

3. Registration under Foreign : Contribution Act.

4. Memorandum of Association and Bye-Laws (Please attach a photocopy)

member of the board of
management/Government Body :

6. List of Documents to be attached :

(a) A copy of the Annual :
Report for the previous
year Which Should contain
the balance sheet
(including receipt and
payment account).

7. Details of the project for which :
The grant in aid is being applied :

8. Grant-in-aid applied for in the]
current year :

Non-recurring
Recurring

9. Details of the staff employed :
Appendix-I.

10. List of additional papers :
If any given.

I have read the scheme and fulfill the requirement and conditions of the scheme. I undertake to by all the conditions of the scheme.

Signature :

Name :

Address :

Seal :

Date :

Note : Wherever not applicable, Specially in case of new organization, please write-

N.A.

Appendix – II (part –II)

MINISTRY OF SOCIAL JUSTICE & EMPOWERMENT

Name of the scheme :

Application form for 1ST Installment

2. Organization :

Address :

Phone :

Fax :

Telex :

E-mail :

Grams :

2A. Audited/Unaudited Accounts : For the previous year indicating the expenditure incureed on each sanctioned item vis-à-vis the grant sanctioned (Not for a new NGO)

3. Budget Estimates for the : Financial year for which grand in aid is required (show recurring and non-recurring separately)

Signature :

Name :

Address :

Seal :

Date :

Appendix – III (part –II)

MINISTRY OF SOCIAL JUSTICE & EMPOWERMENT

Name of the scheme :

Application form for 1st Installment

3. Organization :

Address :

Phone :

Fax :

Telex :

E-mail :

Grams :

2A. grant in aid (in RS.) Recurring Non Recurring
Total

A. Applied in the current year.
B. Received as Ist Installment :
C. Applied for 2nd Installment

3. the applicant organisation should enclose following papers :-
1. annual Report of the previous year.
2. Audited Statement of Account of previous year
(Receipat and Payments Statement and Balance sheet.)
3. Audited Utilisation Certificate with Item wise expenditure as per the sanctioned norms of grant.
4. Details of staff employed as per Appendix-I.
5. Details of Beneficiaries as per Appendix-II.
6. Asset Acquired wholly or substantially out of Government Grant under GFR 19 as per Appendix-III.
7. Any other information considered necessary by the organization or as asked for.

Signature :
Name :
Address :
Seal :
Date :

MINISTRY OF SOCIAL JUSTICE & EMPOWERMENT

Name of the scheme :

Details of the staff employed.

Part .1 (Previous year)

(1) Name of the Orgnisation.
(2) Name of address of the project
(3) Year.

S. NO.	Name & Address	Education I Qualification	Date of Appointment	Period for which employed During the year	Salary per month	Total salary period during the year	Remarks

Part – II (current year)

1. Only notify change from pervious year
2. in case there is no change in part-1 from the previous year. Please certify as follows.
   "NO change in staff particulars from the previous year"

Form - II

MINISTRY OF SOCIAL JUSTICE & EMPOWERMENT

Name of the scheme :

<u>Details of the staff employed.</u>

(1) Name of the Orgnisation.
(2) Name of address of the project
(3) *Year. (previous Year)*

No. of Beneficiaries	Male	Female	Age	
			Below 18 Years of Age	18 Years And above.
1	2	3	4	5

13. EMPLOYMENTS STUTUS

Currently Unemployment	Never Employed	Part-time Employed	Full-Time Employed	Self Employed	Student	House wife	Pensioner Etc.	Not Known	**Total**

SERVICES

14. TREATMENT (DETOXIFICATION)- During Report Period

Please stat number of clients detoxified at the centre

OPD	Indoor	**Total**

15. DETAILS OF STAY (INDOOR) - During Report Period

Break up of duration for which clients stayed at the center :

1-10 days	11-20 days	21-30 days	31-60 days	**Total**

16. DROP OUT- During Report Period

Please stat number of Clients who dropped out of services at their own during treatment/counseling.

Poverty	Lack of family support	Unable to cope with the treatment	Inadequate facilities	Personal/any other reasons	Legal	**Total**

17. COUNSELLING

Please state number of clients provided counseling services :-

A. GROUP COUNSELING (during the Half-Year)

NO. of Clients	Average Size of Client grouping	Average/Time Session	Total No. of Session Held

B. INDIVIDUAL COUNSELING(during the Half-Year)

NO. of Clients	NO. of Session held	Average/Time Session

18.CLIENTS REFERRED TO OTHER TREATMENT FACILITIES (REFERAL)

Please Stats the number of clients reoffered to other centers/Hospitals for following referral services.

T.B	HIV/ AIDS	Sexually Transmitted Diseases	Hepatitis a or hepatitis B	Any other infection	Intravenous drug users	Counseling Services	**Total**

19. RECOVERY

Please state number of clients recovered full after receiving treatment services at the centre after observing a follow up :

23. TRAINING PROGRAMMES

(A) Please indicate the datails of the training programmes attended by your personnel during the Report period (Enclose copies of Certificates and names of personnal):

Training Programme Attended (organized by)	Duration with dates	venue	Subject Matter

(B) Please state the Total number of staff already undergone training from the time of sanction of the project and present serving in the center. :

24. Please indicate the incidence of any other types of during related morbidity during the period and causes thereof.
25. Any drug related mortality and if so the nature of drug being abused and immediate cause of death.
26. Please indicate the cases related to drug offenders and the services being provided to them.

I certify that above information is true and is records maintained at the center.

Signature and Stamp of the authorized signatory

9. Details of the staff employed :
Appendix – I.

10. List of additional papers,